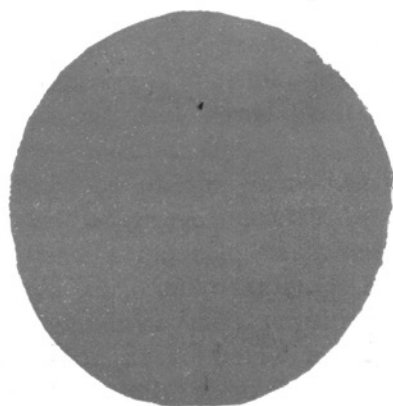

1
9
3
0

MODRA PTICA

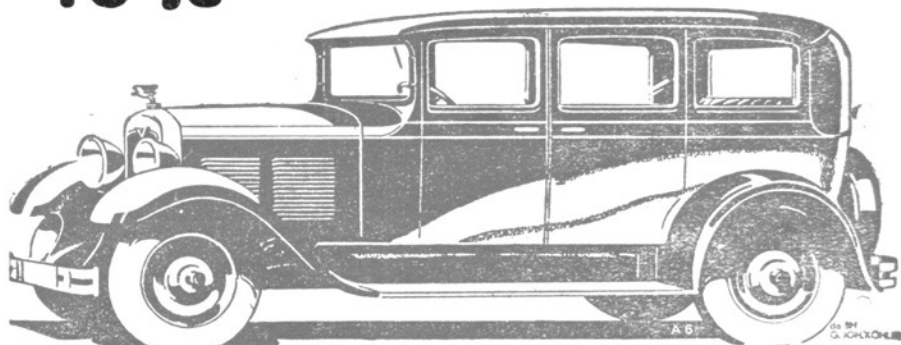

V S E B I N A

Josip Vidmar / Oton Župančič
kot prevajalec • Josip Vidmar
John Galsworthy • Ernst
Glaeser / Marinka v Riedu •
Mirko Javornik / Malo o naj-
novejši nemški prozi • Anton
Ocvirk / Popotne impresije •
Poročila • Iz založbe in ure-
dništva.

7

To je

ADLER

V tem vozilu tiči nenavadno veliko praktičnega izkustva. V živem spominu je še tistih 46.000 km okoli sveta.

Pomembne so večkratne zmage pri prireditvah ADAC-a, na katerih je bila preizkušena usposobljenost in pripravnost teh vozil.

Nedosežen je uspeh Standardov v Alpah

Vrline Adlerjevega Standarda 6 so:
varnost, zanesljivost in komfort.

Pridite in se sami prepričajte! Napravim rad z Vami poizkusno vožnjo. Sporočite svoj naslov na:

GLAVNO ZASTOPSTVO:

Ing. C. R. LUCKMANN

LJUBLJANA, AHACLEVA CESTA ŠTEV. 10

Kaj nam je danes najbolj potrebno?

V današnji dobi neverjetno hitrega tempa in izmehaniziranja še tako neznatnega dela v vseh področjih, zlasti pa poenostavljenje dela v uradih in poslovnica, je gotovo neprecenljive važnosti tudi pisalni stroj. Industrija pisalnih, računskih in razmnoževalnih strojev je danes že tako velika, tako razširjena, da mora z njo računati skoro vsaka panoga splošnega gospodarstva. Brez teh tehničnih pripomočkov si uradovanja, ki bi odgovarjalo današnjim potrebam in brzini časa — niti misliti ne moremo. Prav tako, kakor si ne moremo danes misliti šivanja oblek samo na roko, brez strojev.

V naši mladi državi še nimamo tvornic, ki bi izdelovale omenjene stroje, bodisi za pisalno ali za šivalno stroko, pač pa imamo nekaj izvrstnih zastopstev inozemskih tovarn in izbornu delujočih mehaničnih delavnic, ki se pečajo s popravilanjem inozemskih strojev. Med najuglednejše tvrdke te vrste spada tvrdka Ludv. Baraga v Ljubljani, Šelenburgova 6, ki je bila ustanovljena l. 1922 kot trgovina in mehanična delavnica.

Tvrdka ima v svoji bogati izbi inozemskih strojev najboljše svetovne znamke, kakor: Pisalne stroje L. C. Smith, model 8, ki je glede konstrukcije brezdvomno danes na višku moderne tehnike. L. C. Smithovi stroji so nam že znani pod imenom L. C. Smith in Bros, ki že 25 let stojé v marsikateri pisarni in vrše svojo službo. Novi model se bistveno niti ni mnogo izpremenil, v konstrukciji je

zboljšan v toliko, da je udarec in tek popolnoma neslišen.

Tvrdka Baraga zastopa nadalje tudi stroje iste tovarne Corona za potovanje, v lični izdelavi in nad vse okusni opremi. Poleg tega ima tudi stroje Corona za seštevane, ki so prvovrstni v konstrukciji in izdelavi. In kar je glavno pri vseh ameriškanskih strojih: kljub prvovrstnemu mehanizmu zmerne cene.

Od nemških tvrdk zastopa L. Baraga vse vrste pisalnih strojev B. Stoewerja in najmodernejši šivalni stroj Dürkopp. Prav tako prodaja tudi znane računske stroje Facit in registrirne blagajne Sir.

Največjo pažnjo pa polaga tvrdka Ludv. Baraga na popravilnico, ki je urejena z največjo natančnostjo. Z mirno vestjo lahko trdim, da spada ta popravilnica med prve in najmodernejše, ki se bavijo s popravilanjem pisalnih, računskih, razmnoževalnih, kopirnih strojev in registrirnih blagajn.

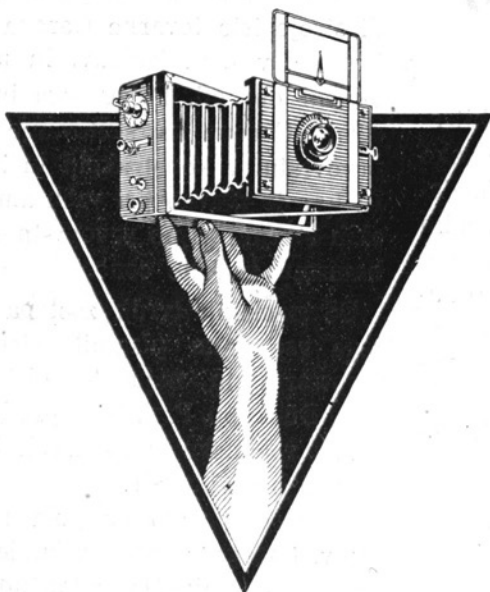
Posle omenjene tvrdke vodi gosp. Ludv. Baraga, ki je obenem tudi njen edini lastnik. Svoje stroke se je učil na Dunaju ter se pozneje izpopolnjeval v raznih velikih mestih.

Opozorite

tudi Vaše znanee, da jih popolnoma zastonj za vedno osvobodim **neprijetnega znojenja nog**, kljub temu, če se znojenje pojavlja v toplih poletnih dneh. Ni to nobeno zdravilo, temveč popolnoma naravno postopanje. Prosim znamko za odgovor.

I. Lustig - Osijek

Krežmina ulica

Foto

vse, kar spada v to stroko,
kakor tudi parfumerijo
dobite v največji izbiri

v **drogeriji**

»**Sanitas**«

Ljubljana

Dunajska cesta 5

ali pa

Celje

Aleksandrova c. 5

Motite se

če mislite, da so vsi pisalni
stroji enaki. Kakor se raz-
likuje človek od človeka,
tako so različni tudi stroji.
Najboljši med dobrimi pa
je brez dvoma

ERIKA

Zahtevajte prospekte:

THE REX Co.

LJUBLJANA, GRADIŠČE 10

Naj takoj javijo

svoje naslove oni, ki bi se hoteli od
nas naučiti, lepe, čiste in lahke do-
mače obrti in si tako pridobiti stalen
in zlasti dobičkonosen poklic ali po-
stranski zaslužek. Javijo naj se samo
oni, ki razpolagajo z najmanj 3650
dinarji, da si morejo nabaviti potreb-
ni stroj. Pouk je brezplačen, zaslu-
žek 10 do 12 Din na uro. Material
za delo damo mi. Poleg zasebnih na-
ročil more vsakdo delati za našo
tvrdko, ker mu mi vedno za gotov
denar prevzamemo vsako količino iz-
gotovljenega blaga, za kar se pisme-
no obvezemo. Za odgovor je treba
priložiti znamko.

Grauert, tovarna strojev d. d.

Generalno zastopstvo in skladišče,

Osijek I., Krežmina ul. 13.

MODRA PTICA

IZHAJA MESEČNO • NAROČNIKI NA REDNE PUBLIKACIJE DOBIVAJO LIST
BREZPLAČNO • POSAMEZNA ŠTEV. DIN 8.— • UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
GREGORČIČEVA ULICA 23 • TELEFON 2552 • ČEK. RAČUN ŠTEV. 15.369

LETO I

1 JUNIJ 1930

ŠTEV 7.

JOSIP VIDMAR / OTON ŽUPANČIČ KOT PREVAJALEC

Prevajanje, ki je v najpreprostejši obliki samo znanje dveh jezikov, je v najvišjih oblikah umetnost. Resnično, če je reproduktivno muziciranje in igrilstvo umetnost, ne vidim razloga, zakaj naj bi se prvovrstno prevajanje ne prištevalo k umetnostim, posebno k reproduktivnim. Doseči z besedilom, ki je dano v tujem jeziku, v mediju lastnega jezika isti, popolnoma isti učinek, ki ga dosega original, je v bistvu docela enakovredno dejanje proizvajanju nekega glasbenega umotvora na instrumentu ali v igralskem primeru: proizvajanju literarnega umotvora na instrumentu lastnega telesa. In kakor so redki veliki igralci, ki jim resnično gre naziv umetnika, tako so tudi redki prevajalci, ki bi bili vredni tega imena.

Če bi bili jeziki skladni kakor geometrijski liki, bi bilo prevajanje mehaničen posel. Toda kdor je imel opravka s to varljivo stvarino, bo vedel, da te skladnosti ni niti v najpreprostejšem. Kakšne nepopisne razlikosti se pokažejo šele pri literarnih finesah, ki so zgrajene povsem na najbolj individualnih svojstvih jezika. In prave umetnine so polne ravno takih jezikovnih subtilnosti. Tvorina moč slehernega jezika je osnovana vedno na oni očarljivi ohlapnosti v pomenu posameznih besed. In prevajalec ima nalogo to igro z nedoločenostjo izrazov često prenašati v jezik, ki ima pred vsem mnogokrat sploh drugačne izraze in v jezik, katerega izrazi imajo vrhu tega popolnoma drugače uporabljivo prožnost in razteznost. Od prevajalčeve nadarjenosti, iznajdljivosti in tenkočutnosti je odvisno, kako najde takim domislicam v svojem jeziku popolnoma ustrezajoč nadomestek. Pri tem seveda ni problem samo v takem mestu samem, marveč tudi v njegovi skladnosti s celoto dela, z njegovim celotnim slogom. Prevajalcev, ki bi bili sposobni točno prevesti detajl in hkratu tudi čist ohraniti značaj celote, poznam v vsej prevodni literaturi le prav malo. V sedanji slovenski, odkrito priznано, samo enega. To je Oton Župančič.

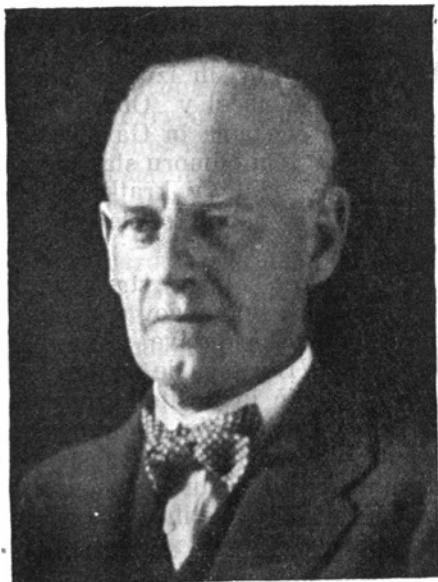
Nemogoče bi bilo na tem mestu podati analizo njegovega predavanja.

Toda kdor pozna več njegovih prevodov raznih avtorjev, je moral po njih različnosti vsaj približno občutiti Župančičevo sposobnost, ustvarjati v podrobnostih in v celoti in slogu adekvatne prevode. Primerjajte njegovega Shakespearea z nemškim Schleglovim prevodom in Župančičevo mojstrstvo vam bo postalo jasno. In primerjajte njegovega Shakespearea z njegovima spevoma iz »Božanske komedije«, pa boste občutili, kako različen zvok imajo lahko pod njegovo roko slovenski jambi. Hkratu si preberite najbolj uspela mesta »Cyrana« in doživeli boste tri svetove v njih pristnih barvah: resnobsnega in asketskega Danteja, prekipevajočega in iskrečega se Shakespearea in bravurno duhovitega ter sentimentalnega Rostanda. In z isto vernostjo vam posreduje Schillerjev človekoljubni patos.

Primerjal sem včasih z njegovimi prevodi prevode Vladimirja Levstika, ki je poleg njega gotovo naš najodličnejši prevajalec. Toda če vzporedim njegovo prozo z Župančičevo, imam vselej tale občutek. Levstik podaja lepe prevode. Izdeluje jih skrbno, z nenavadnim okusom in z velikim jezikovnim znanjem. Toda njegovi prevodi se bero kakor dobro napisane slovenske knjige, ki jih je vse v raznih dobah svojega življenja in v raznih razpoloženjih napisal en sam pisatelj in sicer Levstik. Razlika med njegovim Tolstim in Dostojevskim ni niti zdaleč tolikšna, kakršna je med tema dvema pisateljema v resnici. Kdor pa bere Župančičeve prevode in le količkaj pozna avtorje v originalih, se zave takoj, da resnično bere zdaj Flauberta, zdaj Dickensa, zdaj Daudeta, zdaj Maupassanta in zdaj Francea. Njegova sposobnost pogoditi subtilnosti vsakega sloga, je zanesljiva brez primere. Poznam prevode mnogih nemških prevajalcev, starejših in novejših: Schlegla, Zoozmannja, Rilkeja, Fulde in drugih; trdim, da Župančičevi ne le da ne zaostajajo za njihovimi, marveč so večinoma popolnejši.

»Najboljši slovenski prevod, gotovo pa najbolj slovenski prevod je Prešernova „Lenora“,« je rekel nekoč Župančič sam. K tem njegovim besedam bi rad pripomnil nekaj malega v zagovor njegovih prevodov zoper njega samega. Nekje sem bral o Miklošičevi opombi glede modernih jezikov, ki da po njegovem opazovanju polagoma izgubivajo svojo individualne značaje in se zblizujejo ter nivelizirajo. Če je ta opazka resnična, kar do neke mere gotovo je, bo vsakomur jasno, zakaj je Prešernov prevod še lahko bil tako elementarno in prvobitno slovenski. Jezik, ki se je kakor slovenski v sto letih tako izobrazil in izpopolnil in usposobil za izražanje vse širine in obsežnosti evropske kulture, je gotovo izgubil mnogo svoje prvobitnosti. Župančič ga uporablja v tem njegovem stadiju. Res je ta jezik nekako manj slovenski, zato pa je okretnejši, prožnejši in morda tudi točnejši. Vendar menim, da je izguba na individualni barvi manjša nego stopnjevanje izraznih možnosti. Pri Župančiču gotovo. Njegovi prevodi se gotovo lahko vzporejajo s Prešernovim in z najboljšimi svetovnega slovstva.

JOSIP VIDMAR / JOHN GALSWORTHY

Galsworthy je med najznamenitejšimi pisatelji sodobne Anglije. Rodil se je leta 1867. in pričel nastopati v literaturi koncem preteklega stoletja. Prvo njegovo važnejše delo »Jocelyn« je izšlo leta 1898., dokaj kasno. Dotlej je končal svoje juridične študije na odličnih angleških zavodih ter prepotoval skoro ves imperij, to se pravi, vse kontinente. Na teh popotovanjih se je nekoč seznanil s pomorščakom, ki je govoril zelo slabo angleško, ki pa mu je po dolgem tovarištvu menda v Kapstadtu prebral prekrasno pomorsko povest, pisano v angleščini. Bil je kasnejši angleški pisatelj Conrad, po rodu Poljak...

Svoj osebni način in prvi pomembni uspeh je dosegel Galsworthy šele s knjigo »Otok farizejev« (l. 1904.). Pisana nekako v načinu starejših angleških potopisov, predstavlja knjiga v leposlovni obliki kritiko angleškega življenja v najrazličnejših njegovih izrazih. S tem

delom si je pisatelj približno določil svoj bodoči delokrog. To potrjuje njegovo naslednje, morda najzanimivejše delo »Mož posesti«, ki je izšlo leta 1906. Ta rodbinski roman iz življenja Soamesa Forsyte-a je prvi del Galsworthyjevih »Buddenbrookov«, njegove »Forsyte Sage«. Hotel je, kakor pravi sam, v tem romanu pokazati, kakšno usodno vlogo igra lepota v življenju pravega Forsyta, to se pravi, v življenju člana premožnega angleškega meščanskega sloja, v življenju »moža posesti«. V tem zasnutku je poleg ideje za roman vsebovana že tudi ideja družabne kritike. Rodbinska drama tega Forsyta ni samo drama; ker je Soames zavedno in odkrito prikazan kot tip in njegova žena kot nekaj več nego žena, zato je roman kritika forsytstva sploh, ker mu govori: To je tvoja podoba, to so tvoje lastnosti in sposobnosti; v najvažnejših in za človeka, za pravega človega najdragocenejših stvareh se bo tvoja usoda zaradi tvojih lastnosti zvršila s tragedijo. Če se pomisli, da Forsyte pomeni premožnega meščana visoke civiliziranosti, skratkega angleškega gentlemana, ki je nastal v viktorijanski dobi in ki je predstavljal jedro angleškega naroda vse do poveljnega kaosa, postane jasno, kako pravična je morala biti ta ostra in vendar s tolikšno ljubeznijo pisana

kritika, da je pridobila Galsworthyju naklonjenost širokega čitajočega občinstva.

Z »Možem posesti« je bila ustvarjena shema njegovih nadaljnjih povesti in romanov. V prihodnjih letih je na podoben način obdelal ostale sloje angleškega naroda; v treh romanih: »Dvorec na deželi«, »Bratstvo« in »Patricij«. S tem je bil v širših obrisih izvršen posel družabne kritike, ki jo je svoj čas nakazal in načel v »Otoku farižejev«. Njegova najljubša snov je bila s tem izčrpana in Galsworthy se je lotil novih snovi, toda le za nekaj časa. V tem odmoru sta nastali dve knjigi čistega čuvstva, »Temni cvet«, ki izide v kratkem kot tretja redna publikacija »Modre ptice«, in pa nekoliko slabotnejši roman »Onstran«.

Velik del vojnega časa je prebil Galsworthy kot bolniški strežnik na francoskem bojišču. Ko se je vrnil domov, je našel njegov zmisel za družabno analizo novih snovi. Kakor vse evropske države, je morala tudi Anglija po vojni preživljati težke krize. Vrh tega je med vojno dorel rod, ki je vse prej nego naravni dedič in nositelj tradicionalnih lastnosti angleškega naroda. Velikim socialnim gibanjem v britanskem ljudstvu in pa temu mlademu, problematičnemu, nestrpno poželjivemu, moralno šibkemu in neutešenemu rodu velja poslej vse pisateljevo zanimanje. Dovršil je v poslednjih desetih letih sedem nadaljevanj »Moža posesti«: »Pozno poletje«, »Ločitev«, »Prebujenje«, »Odda se v najem«, »Bela opica«, »Srebrna žlica«, »Labodja pesem« in »Svetnik«. Prve štiri je strnil z osnovnim delom v celoto, ki jo imenuje »Forsyte Saga« in v kateri obseže čas do konca svetovne vojne. V poslednjih kritično zasleduje nevarna gibanja angleških družabnih plasti po vojni in prav tako nevarno nastajanje novega človeškega tipa v svojem narodu; hkratu pa spremlja stari, izumirajoči gentlemenški rod na njegovih poslednjih potih, rod ves ozarjen od prestanih bolečin, ki so ga zadele kot kazen za grehe.

Galsworthy je poleg romanov napisal tudi večje število dram. Navzlic temu, da so imele nekatere izmed njih nenavaden uspeh, je smatrati za težišče njegovega dela roman. Obiskovalci ljubljanskega gledališča poznajo tri njegove dramske stvari. Socialno »Borbo«, nežno »Joy« in pa tiho povest o čudačku ter dobričini »Golobčku«. Največji gledališki uspeh sta doživeli njegovi drami »Na življenje in smrt« in »Družba« (»Loyalties«). Prva obravnava brezobziren boj med industrijo in podeželskim plemstvom in sicer v oblikah, ki dopuščajo misel, da gre za analogijo boja med Nemci in Angleži. Rezultat je poraz in moralno ponižanje na obeh straneh. Drugo delo pa prikazuje ob problemu družabne polnovrednosti najzanimivejšo človečnost, ki jo poznamo v sodobni literaturi; — kapitana Dancy-ja. V tem človeku je zapopadena vsa nevarna problematičnost ljudi, ki so bili na fronti, in več kot to, nevarna problematičnost popolnoma neodvisnih in v svojih zadnjih globinah problematično sestavljenih osebnosti, v katerih se združujejo neko zločinstvo in plemenito junaštvo in notranje dostojanstvo v dragoceno, toda blodno in poginu zapisano človečnost. Kapitan Dancy in Soamesova hči Fleur sta »junaka našega časa«.

Svoje pojmovanje nalog dramatika je Galsworthy izrazil v naslednjih

besedah: »Vsak klopčič življenja in značajev vsebuje neko moralo. Naloga dramatika je, dvigniti to moralo v jasnejšo luč«. Ta njegova izjava v bistvu ne opredeljuje samo dramatike, marveč tudi njegovo pripovedništvo. Galsworthy ni tip umetnika, ki bi ustvarjal dela takega videza, kakor da se je bolečina ali radost njegovega srca v enem samem izbruhu izločila in sprijela v čudovito oblikovan in prozoren kristal, marveč je pisatelj, ki z neprestano mislijo na ideal svojega srca opazuje in tehta življenje sveta. Za ta njegov odgovorni poklic ga je usoda obdarila s plemenito, pravično in stvarno človečnostjo in z izredno občutljivim instinktom, ki točno in skoro nezmotljivo, pred vsem pa nad vse človeško odgovarja na vsak utrip bodisi osebnega bodisi narodnega življenja. Stópnja njegove izobrazbe je resnično evropska. Njegova dela so jasna, plemenito preprosta in prikupna. Nekatera poglavja v njih preveva tolikšna stvarniška intenziteta, da so kakor mamilo in opoj. Tako zlasti, kadar govori o naravi.

ERNST GLAESER / MARINKA V RIEDU

PREVEDEL MIRKO JAVORNIK

Prijatelj K., ki je učitelj v neki riedski vasi, me je povabil k sebi. Nameravala sva v njegovi čolnarski hiši ob Renu živeti tako dolgo, dokler nama bo ugajalo.

Hiša je pol ure daleč od vasi. K. bi torej zjutraj lahko od tam odšel, imel šolo in bil proti 1 uri spet nazaj. Jaz bi med tem časom sedel na obrežnem kamenu, metal trnek in lovil tiste ribe, ki so pod imenom majske ribe zelo priljubljene pri kmetih. Po maju jih nazivajo le zato, da hvalijo njih nežno meso. Teknejo zelo aromatično in njih luskinе se lesketajo, kadar leže v smrtni luči obrežja, kakor mlado brezovo listje spomladi.

Ko bi imel šestero teh rib skupaj, bi jih očistil in umil. Nato bi jih povaljal v moki in ko bi K.-jev široki klobuk vzniknil na koncu vasi, malo pred topolom, bi jih skrbno položil v pojočo mast. Zraven bi lahko jedla bel kruh in pila tisti pommard, ki je bil K-jeva edina razuzdanost. 25 steklenic ga je imel vedno na zalogi v zaboji, opaženem s slamo. Ko bi K. potem vstopil, bi se jaz napol obrnil od ponve, kjer bi cvrčale ribe, ter mu dejal: »Baš prav prihajaš. Do minute. Pripravi mizo.«

K. bi položil nato svojo mapo na jelkovo polico, vzel iz pločevinaste škatle povoščen prt, ga pregrnil čez mizo, postavil nanj dva aluminijasta krožnika s cinastim priborom, razrezal z lovskim nožem kruh, oblekel svoj usnjati suknjič, star, zavržen, podedovan kos iz vojne, odločil pommardovki vrat, prinesel kozarec z reliefom, predstavljajočim trobentača iz Säckingena, razrezal citrono na rezine, nato bi šel k meni, me potipal po rami in dejal: »Miza je pokrita«. Medtem bi bile pa tudi moje ribe že pripravljene, položil bi gladko, belo škrl na prt in nanjo postavil ponev. K. bi primaknil dva stola in naložila bi si rjavopečene ribe na krožnik. K. bi potem razlomil kruh na pravilne kocke, kot se je naučil v Franciji in naredil prvi požirek.

In jaz bi naredil drugega in zacmakal z jezikom, kot je naredil K. pri prvem. Nato bi jedla, tiho, ali pa med pogovorom, kakor bi pač nanesla volja. Zakaj K. in jaz navadno ne govoriva veliko, tako dobro se poznavata.

Po jedi bi šla k reki in kadila marylandske cigarete, ki diše tako kot zrak v Riedu v tem letnem času: grenko in močno. Če bi pripluli mimo vlačilci, bi jim migala, in holandski mornarji v modrih jopah bi stali poleg svojih žena, ki nosijo rdeča krila, in pljuvali v vodo. Ali pa bi kdo od njih dvignil steklenico in naju pozdravil s požirkom. Rdečelas dečko pa, ki bi stal na kljunu, bi metal drobce premoga za nama. Poleg njega bi lajal majhen, umazan špicelj, kar bi ob brezglasni vožnji ladij zelo bedasto zvenelo. Če bi bilo solnčno in jasno vreme, bi potegnila kvišku zastavo. Ta ima barve vaškega nogometnega društva, kateremu pripada K. kot desno krilo.

Ob treh bi moral K. spet v vas, da bi imel telovadbo. Preden bi bil nazaj, bi jaz skuhal kavo in pripravil čoln. Kavo bi potem nalila v termo, nato bi brodarila malo po Renu navzdol, morda do broda, kjer stoje na levem bregu lepi kozelci, se izkrcala v Oppenheimu in šla po visokih cestah navzgor do rdeče hiše, kjer se začenjajo vinogradi.

Tam bi K. zažvižgal in Marinka bi prišla ven. Nosila bi temno obleko s sivomodrimi kožuhovinastimi progami ob vratu in lasje, ki se ji svetijo kot temen ahat, bi ji ležali težko in naričeno čez čelo, ki je kakor napeto iz svile. Z njo bi šla po vinogradih, v katerih še nihče ne dela in Marinka bi se smejala. Tisti smeh, pred katerim K. vedno zardi in ne more ničesar reči. Marinka pa bi ga dražila in se mu z lasmi čisto približala. K. bi potem godrnjal nad slabo potjo in vprašal Marinko, zakaj ni stala v nedeljo na bregu, ko se je peljal mimo. In Marinka bi dejala, da je pisala pismo staršem na Poljskem, da bi še dalje ostala tu, kjer ji tako ugaja. K. bi na to molčal in položil svojo roko previdno krog Marinkinih bokov.

Potem bi šli po mrzlih vinogradih, ob njihovih težkih, razpadlih zidovih in bi malo govorili. Samo Marinka bi se smejala, če bi kokoš stekla čez pot ali če bi se kje mačka snažila v redkem solncu. Zakaj Marinka se smeje vedno, kadar vidi živali, kot da bi imela kake skrivnosti z njimi.

Na krogu spredaj ob mali terasi bi se ustavili pod golimi javori. K. bi vzela orglice iz žepa in igral Marinki pesmi, ki jih je kot majhno dete čula v svoji rojstni vasi zvečer od nemških vojakov. Tiste melodije, ki so Marinki nepozabljive, ker so bili možje, ki so jih peli, tuji možje. In Marinka bi iskala zraven besed in če bi bile prave, bi K. prikimal. Jaz bi pa moral v zadregi gledati na levo, kjer bodejo v zrak rdeči dimniki velike avtomobilske tovarne, ali pa navzdol proti reki, kjer šume na peščenem obrežju čistilci. Kajti K. je vedno sentimentalen kadar je pri Marinki, kar pa njega samega jezi, ker to brzda njegov pogum proti Marinki. In Marinka navidez hoče, da je K. tak proti njej, ker se boji njegovega poguma. Ko sem pozneje s K-jem sam, ga zmerjam, imenujem njegovo vedenje smešno, njegov način romantičen in strahopeten; zakaj nevoščljiv sem mu, ker more biti še tak; in sicer kaki deklici na ljubo...

Kadar K. odstavi orglice, so njegove ustnice čisto modre. Marinka stoji ob njem, roko je položila na njegovo ramo in šteje vlačilce in čolne, ki vozijo po Renu polagoma navzdol. Včasih zatuli parnik in bljuje dim, ali pa zadoni hripavi glas krožne žage iz barak, kjer je rezlarija. K. je našel v grlu glas, ki ta ton docela naravno posnema. Marinki se zdi to zelo komično in zelo veselo. Poskusim, da bi zatulil kot sirena. K. se mi smeje in pravi, da to ni zame. Zelo bi me bilo sram pred Marinko.

Ko gremo potem nazaj, po široki poti navzdol, ki se izteka v stopnice, se Marinka in K. vedno za malo ustavljata. Največkrat tam, kjer dva zidova tvorita pravi kot. Grem po stopnicah dalje, kakih dvajset metrov naprej po cesti do vodnjaka, ki je iz rdečega peščenca in ima lepo ograjo iz kovanega železa. Tam sedem in opazujem luč v krvavo rdečih oknih cerkve svete Katarine. Zelo prijetno je čakati pred to lučjo, čeprav človek ve, zakaj K. in Marinka zaostajata. Ljubim to luč, zakaj pogosto sem sedel na tem vodnjaku in čakal. V vojski, ko smo kot skavti hoditi sem gor in pod vodstvom ostarelega majorja delali vojaške vaje, sem moral jaz vedno tukaj stražiti z modro in rdečo zastavico v rokah in mahati; ali ko je moja mati neko nedeljo od tistih neprijetno svetlih nedelj julija 1918. šla k sosedu, da bi prosila masla, takrat sem moral tudi na straži stati in čakati na »sovražnika«, ki je bil v osebi vojnega orožnika, tu ob tem vodnjaku iz rdečega peščenca z zlato vrezano letnico 1682.

Marinka in K. bosta prišla in šli bomo po vegasti cesti navzdol. In K. bo zelo prešeren, telovadil bo po zidovih, balansirал po ograjah, ali pa vriskal v okna globlje ležečih hiš, kjer dekleta lupijo krompir za večerjo. Dekleta mu bodo grozila z malimi noži, ali pa bodo metala za njim olupke, ki jih bo K. vešče lovil in jih v pretirani stoji pritiskal na srce. Žvižgal bo in vabil pse, ki jim bo dajal prinašati kamenje. Psi lajajo in se pode in se prekopicavajo po obrabljeni cesti. Ko se pa vrnejo, s smrčkom polnim blata in z očmi, polnimi navdušenja, vzame Marinka kamen iz penastega gobca in jih boža. K. se pa postavi v stoji na rokah, da, celo teka po rokah, dokler mu ne zažvenketa ves drobiž iz žepov in ne postane njegova glava rdeča kakor pri zavretem raku. Marinka se smeje in ga všcipne v meča. K. hipoma z viška pade, da Marinka zavpije, in prha v pesku. Tam leži, oči ima napol zaprte, ustnice pa široko odprte, rdeče kakor razpočen paradižnik in kriči: »Marinka, psi, nebo, mačke, oblaki, drek!« To je njegova najljubša kletev. Marinka pa dvigne prst in mu preti, naj vstane, sicer se bo prehladil. In K. plane visoko, objame Marinko in jaz moram zraven njiju dirjati po cesti navzdol, poleg nas lajajoči, skakajoči psi, vse do rdeče hiše, kjer butne K. vrata narazen in tuli: »Jozua, vina! vina!« In Jozua pride izza točilnice v modrem predpasniku z medeno sponko, se priklanja in pravi: »Dober večer, gospod učitelj, dober večer!« Smejemo se, Marinka, K. in jaz. Sedemo in Jozua prinese vina. Marinka gre v kuhinjo. K. gleda za njo in maje z glavo. Jaz pa se sklonim k njemu, popopram glas z očitkom in rečem: »K., jaz te ne razumem. Kakšne oslarije počenjaš? Če hočeš imeti dekle — prav! Ampak zakaj se potem vedeš kot neumen pes, komično in bedasto?« In K. udari po mizi, da se kozarci prevrnejo:

»Človek, ti tega ne razumeš s svojimi presejanimi možgani. To je vendar tisto lepo, da je ona dekle — nič več, kot dekle.« Zraven pije in se smeje. Nato me široko pogleda: »Če boš zmigaval z rameni, te pretepem, razumeš? Daj mi cigareto.« Dam mu jo in med tem ko K. naroča drugi kozarec, zrem skozi okna, prestrta s tilom, kako večer barva strehe vijolično in pročelja hiš karminasto.

Jozua stoji za točilnico in se smehlja. Štiri mesece že živi Marinka pri njem v hiši in vesel je tega. Oče jo je poslal v Nemčijo, sem k Jozui, kjer je kot ujetnik tri leta delal. In ni samo delal, ampak z Jozuo živel, kateremu je 1917. umrla žena na gripi. Gojil je z njim vinograde, trgal in grozdje spravljaj v klet. Uravnaval je z njim vred pošiljanje in preračunaval prodajo. In sam se je z velikimi sodi vozil čez Ren in v Jozuovem imenu sprejemal denar ali vino zamenjaval za moko in mast. Zvečer je sedel z Jozuo in igral karte, ali pa kuhal rusko juho. Temu receptu je moral biti Jozua hvaležen za veliko priljubljenost lokala. Šele leta 1919. je zapustil Oppenheim in obljubil Jozui pri slovesu večno prijateljstvo. Podaril mu je pipo s srebrnim kovanjem, ki jo Jozua še danes kadi in ta mu je dal svojo fotografijo. Dolgo sta si pisala. Oče se je zanimal za stanje vinogradov, opominjal Jozuo, naj pravočasno obreže poganjke in mu svetoval, naj drži letnike, ki so bili polni in cvetni. Kajti Marinkin oče je postal velik trgovec v Lodzu in Jozua mu je zaupal kot svojemu sluhu. Ko mu je pisal: »Pošljem ti Marinko, svojo hčer,« se je Jozua sam peljal v Berlin ponjo. Ko je bilo dekle mesec dni pri njem, je pisal v Lodz: »Hočem, da ostane Marinka še dalje tu.« Poljak, ki je Jozuo poznal, je odgovoril: »Tvoja hiša je dobra za Marinko.«

Tako je Marinka ostala in iz obiska je nastalo bivanje. Živela je pri Jozui, pomagala mu je pri natakanju, oskrbovala kuhinjo, ki je kmalu zaslovela, in poljubljala K-ja, kadar je prišel. Trikrat na teden.

* * *

Autobus, v katerem sem se peljal, je poskakoval po cesti, ki je bila zaradi zadnjega mraza skorjasta. Odkar sem bil odpotoval, sem mislil le na K-ja in Marinko in na življenje v čolnarski hiši z njegovimi navadnimi stvarmi, kot sem jih bil tukaj popisal. Položaj, v katerega sem šel, je bil jasen. Ribe bomo jedli, veslali, K. bo Marinki igral na orglice, potem jo bo poljubljaj in nato bo zelo bedast, pri Jozui bomo pili in jedli pri Marinki, ki naju bo pozneje spremljala do reke, kjer leži najin čoln, s katerim se bova peljala domov. In jaz bom še dolgo zrl na golobje sivo luč oppenheimskih streh, ki jo ljubim, ker je brez otožnosti. In noč naju bo našla na širokih slamnjačah, K-ja in mene, zavila v kavno rjave odeje in v sen. Vse bo tako, kot sem tukaj popisal; kajti vedno je bilo tako, kadar sem prišel tja.

Vozili smo se po Riedski dolini. Široke in črne izpuhtevajo njive mehak vonj, ob cesti stoje vrbe, v jarkih rase trsje. Marsikak trs je mraz zlomil. Mali štrgliji, čez katere se razpenja mehak led, se lesketajo modrikasto in zeleno. Na obeh straneh ceste je nasut grušč, bazaltni kupi in majo-barvo in obliko slonovega hrbta. Auto tuli. Pred menoj sedita dve kmetici s predpasniki iz rožastega katuna. Ena od

njiu nosi star kožuh, lisico. Njena bleda rdečica dela lice ujedljivo. Govorita o nekom, ki ga ni poleg, in zato psujeta. Spredaj poleg šoferskega sedeža zvenčita dve posodi z mlekom. Iz njunih medenih ročajev brizga solnce. Za vozom leži steber zmrzlega prahu.

K. pride pome. Stoji na stopnišču pred občino in opazuje prihod voza kot mornar v luki prihod ladje. Natančno ve, kje šofer zavre. Ve, da se to zgodi nekaj metrov pred njim. Medtem, ko se peljemo do cilja, ga opazujem. Nosi usnjen suknjič in modro čepico. Oči so mu svetle in na široko odprte, a brez ozadja. Gotovo K. ne misli nič ali pa le: »Auto prihaja«. Če ga človek vidi, ko tako stoji, in opazuje enakomerno globino njegovih oči, bi rad rekel: »K. je fotografski aparat brez plošče«.

Vstavimo se. K. me vidi in maha. Grem proti njemu in mu dam roko. Prime jo in reče: »Dober dan, lepo je, da prihajaš.« Nato greva po cesti navzdol in kreneva levo od »Modrega medveda« v topolov drevored, čigar filigran leži kot prikovan na nebu. K. nosi svojo mapo in težak zavoj konzerv. »Dolgo moraš ostati,« pravi. Prikimam, zakaj že voham vonj reke. Greva po drugem jezu, za nama leži vas, nasičena s soparo opoldanskih dimnikov, od Rena sem potegne prvi piš vetra.

Med jezovi leži travnik. Trava je kislá. Čez travnik vodi jez iz protja. »Bova skrajšala,« pravi K. in me pelje na jez. Greva čez debelca, drugo za drugim, zakaj jez je ozek. Opazujem K-jeve čevlje, pete so nakovane. V les na jezu vtiskajo majhne vdrtine, zakaj hodiva po brezovem protju. Najcenejši les v Riedu, kjer ni nobenega gozda. O binkošti postavljajo kmetje zmeraj majhne breze pred široka vrata pri dvorišču in navezujejo modre in rdeče trahove na veje. Zvečer plešejo in dekleta nosijo trakove, ki so prej viseli na brezah.

K. obstane. Vrvica pri zavoju ga reže v prste. Obrne se. Levo in desno od naju valovi mastna voda v mlakah. Trsni listi zeleno režejo zatohli zrak. Od cerkve udari ura tri.

K. si otare znoj s čela in korači dalje. Sledim mu. Splezava na zeleni jez in zagledava reko. K. vzame čepico z glave, zakaj še vedno se poti. Okrog čela mu leži žgoče rdeč pas. Stojiva pred čolnarsko hišo, na kateri udarja zastava v plesketajočem taktu v zrak, K. potegne veliki, zarjaveli ključ, prisili uporno ključavnico, odpre in na levi slamnjači sedi Marinka.

Lasje so ji zmešani. K. gre k nji, jo prime za roko in jo vpraša: »Ali si jokala?« »Ne,« odvrne Marinka, »bilo je le tako neznosno dolgočasno«. K.: »V eni uri moraš stran. Prej bomo še kavo pili«. In Marinka uredi lasé, vstane, vidim, da ležita obe slamnjači skupaj, kar ni bilo tu še nikdar tako. Marinka nosi temno obleko s sivo-modrimi kožuhovinastimi progami okrog vratu. A ko stoji ob malem ogajišču in oživilja ogenj s svežim lesom, opazim, da mora biti zelo trudna, kajti njene rame visijo globoko. K. melje kavo in zre mimo Marinke.

»Ah,« reče Marinka nenadno, »jutri ob tem času bom že v Berlinu.« Nato spet molčita. Samo ogenj prasketa in Marinkino krilo je krvavo rdeče. K. pa sedi na stolu z mlinčkom med koleno in melje.

Stojim med obema in se trudim, da ne bi vzbujal pozornosti. Marinka gre proč, mislim, na Poljsko, in zdaj je zadnjič tu pri K-ju in prvič v čolnarski hiši. Zato je K. tako malobeseden in Marinka se ne smeje. Kave naliže preveč, da rjava pena visoko zašumi. K. razvije povoščeni prt, postavi nanj tri skledice in reže kruh. Namaže surovega masla nanj, zase in zame, za Marinko pa še temnordeče malinove marmelade. Iz skledic se dviga dim v ozkih stebrih, ki se nad nami goste v oblak. Marinka mi sedi nasproti in nič ne govori. Zelo lepa je, ko s svojimi zobmi vgrizne marmeladni kruh. Kapljica ji pade od njega tudi na kožuhovino. Videti je kot sladka, tekoča kri. Večkrat se ozre na slamnjači, ki ležita stisnjeni na tleh; K. pa se dela, kot da ne bi opazil, s prsti poka blato s svojih golenic. Od reke sem udarila dva kratka žvižga siren na vlačilcih, ki se srečata. Zastava na jamboru se obrača zelo nemirno.

Tako sedimo in vemo, da gre nekaj h koncu. Marinka, poljsko dekle od Rena, kot sem jo jaz v nasprotju s K-jevo mladostno zaljubljenostjo vedno imenoval, pripoveduje v hipu čisto nezanimiva števila, priključke, ki jih ima tam in tam, ure odhodov, minute prihodov, postaje. K. prinese svoj vozni red in prebije zadnjo četrt ure s študijami voznega reda. In Marinka se tega udeležuje. Sloni na njegovih ramah in vneto debatira s K-jem. Skoraj vsako zvezo ve na pamet. Toda K. vse natančno preiskuje, če je res.

Ob treh K. vstane in pravi: »Čas je.« Marinka pogleda na uro: »Ob 5:45 gre vlak. Kako dolgo voziš s čolnom?« »Pol ure,« reče K. in oblači usnjeni suknjič. »Potem morava iti,« in Marinka vzame plašč, ki leži na slamnjačah.

Grem ven in pripravim čoln. Reka je zelo tiha, solnce, ki leži v njej, se komaj pregiblje. K. in Marinka prideta. K. jo pelje in Marinka nosi kozarec. Tistega z reliefom trobentača in Säckingena. Držim čoln in onadva vstopita. Marinka mi pomoli roko, jaz ji morem dati samo levo, zakaj z desno držim čoln, ki se zelo ziblje. »Na zdravje,« reče Marinka in išče mojih oči. »Da, zdravstvuj!« zakličem, »pa srečno pot in pozdravi Jozua!« Prikima. »Gremo!« poveljuje K., potopi levo veslo v vodo in jaz ju odrinem.

Peljeta se nekaj metrov vzdolž brega, nato se vsede K. v jermenje in žene čoln v stranski vozni žleb. Z jeza vidim, kako širi Marinka svoj robec, da plapola čez ramo nazaj. Potem, po malo minutah je ta čoln eden od mnogih čolnov na reki...

Grem po jezu nazaj, solnce je nenadoma zelo toplo, volna mojega šala žgače. Na poti leže debeli prodnjaki, imajo barvo nepečenih žemelj. Voda v lužah se lesketa modro, sivo zeleno in rdeče. Videti je, kot da bi bil kdo zлил petrolej nanjo. Večkrat se dvignejo mehurji, ki so tako mastni, da se ne razpočijo. Na ločju že sedi nekaj mušic. Tla so vlažna, vsak korak poganja mokroto kvišku. Taja se.

V hiši zberem svoje stvari. Na mizo zložim škatle s praškom za puding, ki sem jih prinesel s seboj in ki jih tako rad je, posebno one z mandlji. In tudi omake s brusnicami, ki so z govejim mesom prava naslada. Nato pogledam, koliko steklenic pommarda ima K. še v zaboji. Poln je do vrha. Na slamnjači pa se je svetil kot kupček

Oton Župančič

pozabljenega snega nežen robček. Ko sem ga vzdignil, sem videl v njem tri motne, rožnate lise. Spravil sem ga in ga sklenil dati K-ju. Proti štirim se K. vrne. Slišim ga, kako pristane in potegne čoln na breg. Vesla postavi proti steni. Stoji med vrati in miga. Nato pogleda na uro: »Če greva, sva v dvajsetih minutah v vasi. Tam si izposodiš kolo, moje stoji v šoli in ob pol šestih sva lahko v Hochheimu.« »Kaj hočeš v Hochheimu? A že gre naprej in jaz mu sledim. Krčmar pri »Modrem medvedu« mi da kolo in odpeljeva se. Ilovnato rumene ceste, skozi debele vasi, čez majhne mostove, drživa se za tovrne vozove, ki so natrpani s sodi za pivo in v solncu, ki je zelo močno, se svetijo osti najinih koles. Zmrzlo rjava trava po tratih se menja s črnimi težkogrudnimi njivami, cesta se zavije ostro proti severo-vzhodu, čez eno uro zagledava prvi gozd. Voziva brez prestanka, včasih, ko se cesta vzvalovi, lahko voziva prosto.

Pri Rüsselheimu doseževa Main. Tukaj je zelo miren in umerjen, ker je le malo kilometrov pred izlivom. K. nima očesa za jasno arhitekturo tovarn, ne ušesa za takt strojev, tudi ne voha tega zraka, v katerega se meša duh po sežganem olju, vplizajočem se bencinu, mokri zemlji, vodi in človeškem izparivanju. Strmi na breg, kjer se nad terasami svojih vinogradov dviga svetlo pročelje Hochheima, in čaka na brod. Prepeljeva se; skozi jasni zrak suvajo ostri žvižgi siren: delavci se menjajo. Kot pri letalskem napadu se dvigajo vseposod majhni nasičeni oblaki. K. pogleda na uro in pravi: »Bo šlo.« Ker se cesta močno vzpenja, morava pritiskati.

Blagajnik na hochheimski postaji je zelo začuden, da kdo zahteva peronsko karto. Greva ven in se postaviva poleg lope za olje. K. potegne orglice iz žepa in jih očisti s tem, da jih dvakrat potolče ob pest. Zdaj vem, zakaj sva se pripeljala sem.

Zvonjenje se oglasi. Skozi zaporo pride nekaj prijaznih gospodov, ki se glasno in z vinsko rdečimi glavami opotekajo čez peron. Ko se prikaže uradnik z rdečo čepico, je vlak že na vidiku.

Ko se ustavi, spusti stroj močno paro. Iz oddelkov skačejo delavci, ki se vračajo domov. V gneči me odrinejo od K-ja. Stojim ob plotu. Vse pesmi, ki jih je Marinka ljubila, igra na svoje orglice. Delavci se ozirajo za njim, iz oken se smehlja nekaj potnikov, sprevodniki se muzajo in zapirajo vrata dvakrat glasneje, zgoraj stoji postajenačelnik in premišlja, ali ne bi imel povoda za odločen nastop. Marinka pa sedi za oknom, nekaj blede in gleda igrajočega K-ja z negibnimi očmi. K. igra in igra. In Marinka ga gleda. Nobeden se ne potrudi z besedo do drugega.

Že davno je peron prazen, vlak stoji pripravljen za odhod, mož z rdečo čepico da jezen znamenje — tu pri rahljanju zavor in med prvim sunkom vagonov vstane Marinka in pozdravi proti K-ju. Ne odgovori ji, marveč le igra kot avtomat, dokler vlak ne izgine v ovinku. Potem K. nenadno preneha in vrže orglice v ostrem zagonu čez tračnice na plano.

»Tako,« reče.

Greva h kolesom in se peljeva nazaj po isti poti, koder sva bila prišla.

MIRKO JAVORNIK / MALO O NAJNOVEJŠI NEMŠKI PROZI

(Ob knjigi: 24 neue deutsche Erzähler.)

Herman Kesten je v založbi G. Kiepenheuer izdal omenjeno knjigo, ki naj pokaže nekako obraz najmlajše nemške generacije. Recimo antologija najsodobnejše nemške proze.

Dobro sestavljena antologija mora biti nekak literaren prerez dotične dobe. To je seveda odvisno od raznih činiteljev, predvsem pa od urednikove spretnosti in njegovega čuta za to, kar je pri posamezniku tipično in sposobno, da nam pokaže vse značilnosti njegove umetnosti. Mislim, da se je Kestenu ta antologija posrečila, dasi bi še koga pogrešal v njej. (Ni v njej Klausa Manna, Armina Wegnerja, Georga Finka, nekaj katoliških mladih i. dr.)

24 jih je. So vmes taki, ki imajo že ime v nemški literaturi, so taki, ki so že znani, a še ne javno očrtani, taki, ki so tu prvič stopili pred javnost.

24. jih je. Vsak bi bil rad mejnik, ali vsaj svetilnik. Bodo ali ne? Oglejmo si njihov obraz.

Urednik je zapisal v začetku uvoda dva stavka, ali če hočete gesli: »Beseda postaja dejanje« in »Verujem v moč besede«. To je nekaka skupna religija vsega tega rodu. Sicer jih pa ne družijo nobeno geslo, nobeno z a v e d n o skupno stališče, nego samo nujnost iz narave, usode in časa. To so zaznamovanci te dobe, za katero so postali merodajni, ki sami sebi zadostujejo in jim ni treba ne avtoritet, ne vodečih prvakov. Hočejo biti neizprosni do sebe in do vseh problemov, pri čemer naj jim pomagata volja in značaj.

To je generacija, ki še nosi v sebi vojno. Takrat je rasla. Vojna jo je pa izzorela po svoje. Po vojni je prišla revolucija, inflacija — vse samo ostudno življenje, nago, brez romantike in brez idealov. Rod iz bližine Remarquea. Moral je postati tak. In o vsem tem življenju jim je pognalo še eno nujno spoznanje: o neupravičenosti vsega sedanjega življenja. In ker so po večini proletarski sinovi, ne preseneča prav nič njih zaznatni odklon na levo.

Vse to moramo vedeti in priznavati, če jih hočemo soditi. Treba je gledati z novih stališč, skušati se približati njih duhovnemu svetu. Če en sam tako piše, ga lahko apriorno obsodimo in odklonimo. Dvajset ljudi z istim umetnostnim obrazom — to je pa že generacija.

Težko bi bilo pravzaprav ugotoviti iz kakih idejnih osnov in struj so izšli. Če so sploh iz kakih. Če ni bilo življenje edino. Iskati odzivov in odmevov iz sodobne nemške filozofije je nesmiselno: neskončno daleč so od nje. Vidi se pa vpliv ruskih realistov in pa najnovejše književnosti. (Celo ruske motive nahajamo: Jos. Roth. Poglavlje revolucije, A. Schnack: Mornar Nikifor Begičev.)

Ni artizma, je pa več živlenskosti, ni šole, je pa tem več elementarnosti, ni ustaljenosti, je pa tem več borbenosti.

Jasni so znaki novega realizma, ki učinkuje navsezadnje kot razodetje po razdivjanosti nemškega ekspresionizma ter drugih struj. Ne opazamo pa takega preloma med generacijami, kot v Rusiji; so pač druge razmere in pa večja ter starejša kultura, ki je ni mogoče izdreti.

Vsebinsko plat te nove umetnosti tvori najvsakdanjejša vsakdanjost.

Seveda v zaokroženo izbrani celotnosti. Vsa trpka in krvava vprašanja življenja: kruh, delo, ljubezen, vojska, malomeščanstvo, kulturna nesposobnost in nerazumevanje novih potreb, zakon, prostitucija, zablode, razočaranje. Skratka življenje z resignacijo, skepsa in cinizmom.

Ali je to naturalizem? Ne, ker so izvori docela drugi. Naturalizem ni vzrasel iz življenja in njegovih potreb nego iz umetniške reakcije na romantične programe. Najprej program, iz tega je izviralo studiranje in raziskovanje življenja. Tu pa je bilo najprej življenje in iz njega rase program, miselnost iz likov, ideje iz dejanj. Slava, sijaj se umika aktualnosti, staro novemu.

Nujna napaka pri tem je precenjevanje sebe, ki pa je navsezadnje logična kot mladosten odpor in zametanje vsega starega. Marsikaj je enodnevnega v tej umetnosti, a kljub vsemu zadosti biološkemu imperativu po večno novem, po večnem spreminjanju in zato je časovno opravičena.

So tendenčni? Morda. Toda kje je izrazita meja med svojevoljnim in idejno objektivnim?

Ne ustavijo se pred ničemer. Samoposebi umevno govore o vsem in ne iščejo za vzroki in za upravičenostjo, to je stvar bralca. Skušajo dati novo vsebino in človeka postavljajo v čisto nov svet vrednot in vse vrednotijo individualno. Stališče do minulosti je dano že z njihovim pojavom. Slikajo gola dejstva in nobeden noče z ničimer segati preko njih, iz njih naj sije duševno doživljanje.

Kar se tiče sloga in načina izražanja, pa so prinesli tudi precejšen preobrat. Streme za čim bolj brezosebnim slogom, poročajo kot kronisti, hladno trezno, brez vsakega zanosa, v kratkih jasnih stavkih. Seveda se individualnost izražanja na noben način ne da popolnoma zabrisati, pri nekaterih (Betzner: Kohlkäfer, Kuhnert: Štiri dekleta v eni celici) stopa zelo na dan. In morda jim prav to daje posebno silo in ceno.

Starejši rod je nastopil proti njim precej odklonilno. Heinrich Mann jim v »Die literarische Welt« (4. apr. 1930) sicer priznava silo in celo globino, da znajo neznatnim dogodkom vtisniti globlji pomen, zamerja jim pa slikanje samo zunanjega in nagonskega. Značilna zanj in za vso literarno aristokracijo je pa domislica na koncu njegovih obširnih duhovičenj: »Kak mladi iz leta 1930. nam popiše tovarno tako vešče, kot da bi bil leta delal v nji. Če ne, potem je občudovanja vreden. Al še bolj občudovanja bi bil vreden, če bi zapisal, da nosi tovarna namesto dimnika pagodo in to naredil verjetno —«

Ni vse zlato in vse trajno, kar so napisali ti mladi pisatelji, je pa značilno za naš čas in značilno v toliko, ker se nam ob spoznanju vedno bolj jasni, kam se usmerja vsa sodobna svetovna literatura.

Pomembnejši liki med temi pisatelji so: Joseph Roth z novelo Poglavlje revolucije. Značilna zanj je psihološka in snovna zgoščenost preproste slike iz sibirske revolucije: človek, ki gre naprej s preprosto vero v novo življenje. Naiven kot so vsi revolucionarji. Dela: Beg brez konca, Zipper in njegov oče, Desno in levo, Nemška čitanka, Panoptikum, izšlo vse v zadnjih treh letih.

Herman Kesten (Izgubljeni motiv) je nedvomno velik

talent. Nekateri ga štejejo k največjim v mladi nemški literaturi. Njegova dela so tipičen izraz nove generacije. Življenje v trpki pristnosti brez pretenzij in kljub vsemu idealizem, zameglen s skepso, iskreno gledanje in svojski govor nove generacije. Erich Kästner pravi, da je njegov glavni problem: Konstituiranje individua. Tvorba, ustaljenje osebnosti v 20. stoletju. Strast in njena problematika. Romani: Jožef išče prčstosti, Razuzdan človek, Zakon iz ljubezni in drama: Babel ali pot do moči.

Maximilian Quevel: (Prerojenje) je preprost, vsakdanji, objektivni, brez zanosov, poročevalski — in vendar je v njem tragika in obupna resignacija. V tej noveli mir in tragika ženske, ki je vse izgubila, vse žrtvovala, vse prestala. Nastopil je prvič tu in zelo obetajoče.

Andreas Zeitler: (Nekega moža najsrečnejši čas) je pravtako čisto nov. Ta novela je zeitlerska filozofija življenja, trpka in grozotna. Krik, socialna obtožba, krvavo vprašanje iz izvenelih sanj o umetnosti, iz ljubezni, življenja, propada, iz dna! Kaj je življenje?

Propadanje, razočaranje, odtujevanje najbližjih, strup, sovraštvo, ali samo borba za najpotrebnejše, prikrojena pravica. Vse je neumnost, ki jo je treba popraviti.

Franz Carl Weißkopf: (Cimbura ali sanje bivčeve) je humorist, satirik, bičar malomeščanske družbe, ki kaže njene gnile stebre in njeno propadanje v novem idejnem in materialnem svetu povojnosti. Dela: Boben gre (pesmi), Dežela na obali (drama), Beg v Francijo (novele), Prestop v 21. stoletje. Kdor nima izbire, ima muko.

A. Arthur Kuhnert: (Štiri dekleta v eni celici) ima od vseh najbolj svoj slog. Zanimajo ga predvsem psihološka dejstva in dogajanja v duši izgubljenih deklet. Po vsebini, slogu, boleštni čustvenosti ta novela silno spominja na Cankarjevo Hišo Marije Pomočnice. Romani: Paganini, Mešetarjenje za Aglo, Fronta žena, Gozd.

Anton Betzner (Kohlhöfer) preseneča z naravnost divjo naturalistično motivnostjo, ki pa vendar ni naturalizem. V tem se docela razlikuje od vseh. Roman Antena.

Ernst Toller (Boj z ljubim Bogom) je tu iznenadil kritike kot prozaik. Kot je videti, bo v prozi dosegel baš take uspehe kot v drami. Njegova dramatika bi zaslužila posebne študije. Drame: Spremenjenje, Človek iz množice, Hinkemann, Sproščeni Wotan, Dan proletarijata (2 zborni drami), Maščevanje zaničevanega ljubimca, Hoppla, živimo, i. dr. ter pesmi Lastavičja knjiga in Pred jutrom.

Georg von der Vring (Peter in Lorenc) je zastopan precej brezpomembno, a ima že itak veliko ime v nemški književnosti. Dela: Südergast (pesmi), novela Priča, Mala Bernhardina (po Jammesu), romani: Vojak Suhren, Adrian Dehls, Camp Lafayette.

Ernst Glaeser (Marinka v Riedu) je dokumentator trpljenja te generacije, razočaranj obupa. »Letnik 1902« lahko postavimo ob stran Kreftovemu »Človeku mrtvaških lobanj«, seveda, da vidimo za koliko ga Glaeser presega.

Erich Kästner (Dvoboj pri Dresdenu) je cinik, a zanimiv. Pesmi: Srce na ledjih, Hrušč v zrcalu, knjiga za mladino Emil in detekti.

ANTON OCVIRK / POPOTNE IMPRESIJE

Ljubljana—Trst.

Mimo oken bežijo gozdovi, vasi in polja v aprilski mrak. Rahel dež pada. Daleč za nami je Ljubljana, zapuščena v pomladnem dežju. Tam živijo ljudje svoje enakomerno življenje iz dneva v dan in mislijo na življenje nekje zunaj. Mislijo na svobodno sproščenost, na solnce in smeh. V to pesem sproščenosti in v občutje svobode sem utonil in ropotanje kolesja prehaja v prijetno čuvstvo brezglavega drvenja nekam v prostor.

Prepričan sem, da je hrepenenje po velikem svetu ukoreninjeno v človeku in da išče človek na potovanju samega sebe bolj od zunanjih dražljajev, da se doživlja vse močnejše in pravilnejše. Tu zunaj v svobodi, ko je človek navezan zgolj nase, je njegova miselnost široka, čuti se dvignjenega nad vsakdanjostjo in zato dojema vse okrog sebe živeje in neposredneje.

Vlak drvi v enakomernem ritmu. Zunaj je že vse v temi. Samo obrisi dreves ob tiru se zasvete v luči, ki šine po njih. Srečujemo se z vlaki, zdravimo ob njih in izginjamo v temi. V vlakih vidimo ljudi, oziramo se za njimi, pa jih ne moremo spoznati. — Štirje smo v kupeju. Razen mojega tovariša še prileten gospod iz Trsta in mlada gospodična, ki potuje sama iz Brna v Firenze. Poteze na njenem obrazu so v prijetni skladnosti z vsebino oči. Pogovarjamo se o najrazličnejših stvareh. Zdi se mi, da smo stari znanci, ki so se srečali po naključju. Naši obrazi so jasni in brez krinke, ki jo nosimo navadno doma.

Gospodična potuje prvič. Utrujena je. Še eno noč, pravi. Se veseli? — Zelo! Radovedna je kakšna je Italija. Ostala bo v Firenzi precej časa. Morda čez mesec dni. — Si bo ogledala tudi druga mesta? — Na vsak način. Kako naj se vrne brez Benetk!

Da, gospod se veliko vozi. Prepotoval je že vso Italijo. Pozna tudi Nemčijo in Avstrijo. V svetovni vojni je bil precej časa na Dunaju.

Govorimo o lepotah mesta, krajev in o vsem mogočem.

»Postumia!« Postojna. Naš kupe zasedajo sami odsluženi alpinci. Bili so tu na izletu. Pregledujejo brošure o postojnski jami in se pogovarjajo v težko umljivi govorici. Njih čuvstvovanje je navezano na uniformo, križce in na vse zunanje bleščeče znake. Prepričan sem, da je organizatoričnost prevečkrat znak naivnosti. Zgolj zunanost privlačuje nase ljudi in jih združuje v celoto. Ideja je zapopadena v zunanji skupnosti, ki je vedno zvezana z občutjem nekega nejasnega skupnega cilja. Ne gre za dosego tega nejasnega cilja, gre za skupni namen. Odtod patetičnost takega čuvstvovanja, ki je na vsak način tuje sodobnosti — —

Vozimo se tik nad morsko obalo. Morje leži mrtvo in negibno v temi in le soj krožečih žarometov drsi po njem in riše svetlobne kroge daleč po temni gladini. Zrak je hladen, nasičen je z vonjem po morski vodi in južnem pomladnem cvetju. Pred nami leži Trst v morju luči. Pod seboj vidimo obrise gradu Miramara, nato hiše in tik ob njih nalahno osvetljeno morje. Tam daleč zunaj na morju so izgubljene luči ladij, morda svetilnikov. Za njimi valuje neizmerno morje,

ki ždi v temi in ga samo zdaj pa zdaj obkroži svetel trak svetilnikovega žarometa.

Trst—Milano.

Za nami je sedaj kričanje, ropot lokomotiv na postaji, godba odhajajočih planincev, petje in šumenje množice, glasno in toplo govorjenje s prizvokom južne melodioznosti. Sama sediva. Najina družba se je razšla.

Po isti strani se peljemo iz Trsta. Znova gledam na izgubljene luči ladij na morju in na enakomerno drsečo svetlobo svetilnikovega žarometa. V nenehnem, vedno se ponavljajočem, svetlobnem krogotoku je neka tajna groza. V vlaku je prijetno. V sosednjem kupeju poje gramofon in se smejejo. Moj tovariš se je zatopil v knjigo. Če pogledam v temo, vidim le obrise travnikov, ki se gube v temi. V polspanju premišljam. Nekako v patosu Nietzschejevega Zarathustre doživljam renesančnega junaka. Toda kmalu spoznam v njem Giovannija Galleaza Viscontija, kako kramlja s Burekhardtom in mu pripoveduje o čudežnih strojih Leonarda da Vincija. Zarathustra je zapuščen, mlad profesor na popotovanju po Italiji. Klima mu ne ugaja in se podi iz mesta v mesto, dokler ne obstane v samotnem kraju, kjer lahko snuje vizijo o nadčloveku. Vse je pogreznjeno v davno preteklost, kot da ni časovne razlike med Zarathustro in Savonarolo, morda niti razlike v osebi.

Vse pa drvi nekam v neskončnost in se povrača:

»Die ewige Wiederkunft!«

»Piava!« mi pravi tovariš. Mraz nočnega vetra mi je udaril v lice. Pod mano se leno pomika reka, kot da bi polzela kri iz velike odprte rane. Vse mrtvo naokrog. Divje drvi vlak in za njim izginja žalostna reka. Nikjer se ne odstre tema, da bi se prikazala mrzla groza in spregovorila. Tako je tiho na okrog, da se mi zdi, da smo poslednji živi ljudje, ki drvimo čez zemljo. Tam ležijo Barbussi, Raynali in Sherriffi. Sami grobovi. Sredi med njimi pa kleči Ivan Cankar in v blaznem strahu kriči v temo tiste grozopolne besede iz »Podob iz sanj«: — »Čemu, samo povejte mi, čemu?« Tema srka vase njegove, do krvi doživete besede in se ne zgane. Ropotanje vlaka se mi zdi sedaj kot prasketanje pušk in nenehno reglanje strojnic, v to pesem pa se vtaplja glas gramofona, kot bi nekdo daleč v tej grozni temi jokal, ali pa da bi se režal z blaznim smehom — — —

Zapustili smo Mestre. Daleč zunaj so luči Benetk. Morje leži negibno in mrtvo tik ob tiru. Čutim njegov dih nasičen z nepoznanim vonjem. Luči vozov mečejo svetlobo v vodo. Zdi se, da se nekje na obzorju premika vsa široka ravnina v brezoblično temo, v večen prepad. Tam luč ob progi, zadaj zamolklo valovanje. Svetloba je šinila od onkraj teme, morda od ladje, morda samotne hiše? Prav s posebno melodijo poje kolesje in zrak je mlačno vlažen.

Milano.

Širina, svetloba in zračnost. Ne samo v arhitekturi, ne samo v mestu, ampak tudi v človeku iz Lombardije se kaže ta trojna poteza. Popolnoma se pokaže izrednost tega na trgu pred Domom. Težišče celote je v cerkvi, ki tvori središče trga. Tu je prevladal popoln smisel za

arhitektonsko celoto. Pravilnost trga v razmerju s stranskimi palačami je popolna in zato je učinek tako velik. Na Piazza del Duomo ne more nobena druga zgradba, da ne bi razlila učinkovitosti. Praviša širina je v katedrali. Toda učinek je stopnjevan še s harmonično skladnostjo vseh dimenzij. Statičnost vseh delov je najvišja popolnost cerkve. Vsi loki so speti v ubranosti s stebrovjem in svetlobnimi učinki. Kljub praznini in neobloženosti v notranjščini je dovršena in dognana. Popolnoma pravilno je ubrana dvojnost cerkve: njena zunanja bujnost in izredna pestrost z njeno notranjo mirnostjo in enovitostjo. Če je svojevrstna in skoro da igračkasto sladka njena zunanost v kipenju nebrojnih stolpičev, kipov, lokov, oken in prepletenosti okrasja, preobloženosti in izcizeliranosti, je njena notranjost prav v obratnem izvedena do popolne dovršenosti. V cerkvi doživi človek mistiko nadprostornega, mistiko luči v sto niansah. Tu je predvsem ujeta skrivnost človeka v skrivnosti Boga. To občutje je tuje našemu religioznemu čuvstvovanju, ki je vezano na ozkost, temo in negacijo človeka, ker je brez sproščenosti. Pri nas je misterij v neznanem, v temi in ni plastično ujet v umetnini. Tu je Bog neopredeljiv, toda občutljiv v vsej svoji vsemogočnosti, on ždi v lokih, stebrih, v vsem prostoru in je utelešen v vsem plastičnem kozmosu notranjosti. Če je človek pri nas le del množice, je tu svoboden in individualen.

V tem vzdušju arhitektonske dograjenosti in ubranosti je značilen pogled na Via Dante, kjer se odpre razgled mimo Fora Bonaparte na Castello Sforcesco. Nešteto je palač, ki so grajene s širino in zračnostjo prostorov, posebno izredni so portali, odkoder vodi po prostorni veži pogled na lepo opremljena dvorišča ali parke. Mimo katedrale in trga, mimo ostalih palač je vse polno čudovitosti, ki so zrasle iz bogatega duševnega življenja renesančnega človeka. Piazza della Camera di Commercio, Loggia degli Osii e piazza Mercanti.

*

Vroč popoldan. Solnce sije na palače in jih oživlja. Življenje na ulicah je živahno. V velemestnem zamahu se giblje promet in s pestro raznobarvnostjo vtisov se gnete po ulicah množica za množico. S taksijem se peljeva na znamenite milanske kraje. Mimo nas švigne vse polno zanimivosti, vsak četudi hipen pogled zadostuje za vtis. Potem ko sva obiskala skoro vsako znamenitost, sva se odpravila v vrvež življenja. Utrujenost naju je že minila zjutraj. V hotelu Loreto sva spravila svoje stvari in sedaj živiva svobodno in brez skrbi.

Ogledal sem si Arco della pace, ki me ni ogrel, in park, kjer sem pogrešal intimnosti našega Tivolija. Potem sem približil v Manzonijevo ulico, si ogledal Monumento a Cavour, ki je tik ob mestnem parku, šel ob skoro dolgočasni ulici Palestro do muzeja. Živahnost mesta dosega višek na Corsu Venezia, ki gre v Corso Vitt. Emanuele. Od daleč se sveti katedrala in solnce sije skozi ornamente na strehi.

Bliža se osma ura. Čaka naju še poslednje in največje doživetje, Scala. Pozabil sem ta hip na baziliko di S. Ambrogio, na cerkev Maria delle Grazie, na Bramantejev stolp, na Leonarda, na katedralo in na vse, kar sem videl. Opera se prične ob pol devetih.

*

Parter je že skoro zaseden. V ložah se bleščijo dragi kameni v mo-
gočni luči. Ves ogromni prostor je živahen in poln prijetnosti. Skoro
vsa Evropa mora biti tu zbrana. Najina sedeža sta zelo na pravem
mestu. Pred seboj imava vse gledališče, vidiva vsako malenkost, saj
sva izredno radovedna. Rada bi se nagledala za dolgo časa, mogoče
za vedno. Bog zna.

Ura nad odrom kaže pol devetih.

Prvo dejanje Tosce. Doživeti predstavo v Scali, pomeni doživeti
resnično dovršeno opero. Ne bom pozabil na scenično sliko pri te-
deumu, na katedralo, prav tako ne na rimsko mesto v 3. dejanju.
Ostalo mi bo v spominu kot predstava »Tristana in Izolde« v dunajski
drž. operi.

Ob koncu pa še baletna točka »La fata delle bambole«. Mešanica
najrazličnejših plesnih komadov od Joch. Straussa do modernega
jazza. Toda vsa izvedba je izdelana od tehnične podrobnosti do ba-
letke, od muzične nianse do svetlobne efektnosti.

Pol ene.

Galleria Vittorio Emanuele II. Sediva ob oknu kavarne in gledava
na popoldansko promenado. Na križišču galerije igra godba. Bliža se
večer. Šumenje sprehajalcev je prijetno. Ženske gredo mimo z meh-
kimi smehljaji na ustih, s toplimi črnimi očmi ošinejo mimoidoče in
njih prijetna telesa zginjajo med gručami. Smeh je vroč in poln, spo-
minja me stebrov di S. Lorenzo. Precej sličnosti je med njimi in od
stoletij počrnelim marmorjem v liniji in zamahu.

Prižigajo se luči. Stopila sva v mlačno-mehko ozračje med spreha-
jalce. Katedrala je čudovita v soju luči. Ves trg je valujoče razgiban.
Brézštevila avtov dere po cestah in med trušč cestnih železnic se
izgublja govorjenje in smeh.

*

Milano—Venezia.

Za nami je Milan. Polagoma se bližamo iz ravnine gričevju. Tam
zadaj je Lago di Como, reka Adda prihaja od tam, in tam zadaj je
Lago d' Iseo. Iz mirne ravnine, kjer ni nikjer nobene vasi, ampak le
manjša mesta, rasejo polagoma od Brescie hribi v ozadju, do njih pa
vodijo griči, kjer so prijetno zidane vile, gradovi, večje vasi in sa-
motne cerkve. Povsod razgibanost in izredno ujemanje vsebine z ob-
liko, stavb s krajem. Peljemo se mimo Gardskega jezera. Na njem
so ladje in polno majhnih jadrnic. Nad njim kroži hidroplan. Ogromno
jezero, ki se vije nekam med hribovje.

Peschiera. Vlak drvi izredno hitro. Izginjajo polja in griči. Verona.
Mesto s palačami, ki vabijo človeka k sebi. Zamislil sem se v značaj
te zemlje, v posebnost ljudi. Povsod polno umetniških skrivnosti,
polno lepote in zgodovine. Povsod toliko vsebine in življenja. Kako
ogromna je morala biti doba, ki si je postavila toliko spomenikov.

Vicenza—Padova—Mestre.

Venezia.

Iz Canala veje mraz na ladjo. Razen nekaj Francozov je okrog polno
Nemcev. Tako mrzel občutek me obhaja. Vse palače se mi zdijo
mrtve, le okostje še, ki diha mrtvaško tišino v nas. Prehiteli smo

gondole, ki izginjajo v stranske kanale. Povsod je tiho, tako mrtvaško tiho. Nikjer avtov, ne motorjev, nikjer divjega drvenja modernega velemera. Stopil sem iz moderne Evrope v stari in srednji vek. Nebo je jasno in ima posebno barvo, ki se sklada s prastaro barvo palač. V vsako je čas udolbel pestro zgodovino in hladna prezirljivost njih zunanosti je upravičena prav radi dolgih stoletij. Vsaka palača je svet zase s svojo posebno umetniško vrednostjo.

Ponte di Rialto. Prihajamo v Canal grande. Palače z ornamentami in sijajnimi portali. Cà d'Oro. Razgled se je odprl po vsej razsežnosti kanala. Hoteli so tam in tam kavarne, gostilne in potem zgolj palače. Chiesa della Salute s kupolo. Stopnice vodijo kvišku. Vrata so odprta. Ne vidimo ničesar, ker je notranjščina v temi.

Izstopamo. Na desni daleč v Canalu je Isola di S. Giorgio. Spoznal sem cerkev po stolpu. Gremo skozi ozke ulice. Tu so majhne kavarne, tam še manjše trgovine z dragocenostmi, slaščičarne, trgovine z oblekami in z vsem mogočim.

Trg. sv. Marka. Nepopisen je vtis tega trga. Cerkev, kot bi bila iz pravljičice, je oblita s sto barvami. Ves trg je kot čudovit salon poln orientalske pravljičnosti. V cerkvi je temno. Dečki pojejo koralne velikonočne pesmi in vse je tesno in davno. Izven časa.

Stojim pred doževo palačo, gledam na kanal in otok s cerkvijo in bi se rad zavedel. Rad bi si rekel, da je to ustvarjeno s človeškimi rokami.

Mrak. Zvonovi zvonijo s čuda žalostnim glasom. Takega zvonjenja še nisem slišal. Morda ga ne bom tudi nikoli več. Po trgu se sprehaja pol Evrope. Sediva v kavarni pod oboki hodnika in gledava to življenje. V kavarni igra orkester. Čudno.

Trst.

Mesto, ki umira. Na morju so zasidrani parniki — brez življenja. Iz kanala prihaja zopern duh po gnili vodi, ki se ne odteka od prepe-reljih ribiških jadrnic in tovornih ladij. Žvljenje je obmorsko. Kvanta in popevka.

Po noči so ulice prazne in je neugodno v kavarni. Obrazi ljudi so tuji in skoroda odurni. Po noči je ob morju dolg čas in brez življenja. Čuti se bližina starega mesta. Nekje zunaj je najbrže potniški parnik. Mesto, ki umira.

Gorica.

Na trgu žene z Brd in možje s hribov. Lepa slovenska govorica s primorskim naglasom in izgovarjavo. Mesto je popravljeno in tu pa tam prenovljeno. Na Travniku je še vedno v starem vzdušju. Cerkev še kaže svoje rane iz vojne in vodnjak sredi trga je poškodovan. Nad mestom je grad v razvalinah.

Prijétno je iti v jutranjem vonju proti Podgori. Kostanji so v mogočnem zelenju in dišijo. Soča je svetlozelena in glasno šumi med skalami. Na drugi strani Soče so še vse hiše razdejane. Še vedno se čuti bližina vojne, čeprav po dvanajstih letih. Hiše so brez gospodarja in razpadajo same od sebe.

S pisateljem Bevkom sediva v kavarni Garibaldi in se pogovarjava o literaturi, o preteklih dnevih in o bodočnosti. Vse si poveva na

pol zgovorjeno, v naglici, da bi si mogla čim več povedati. — Proti večeru je že. Mimo gledališča kreneva proti Soči. Za mestom je Kostanjevica v mraku, tam zadaj daleč sv. Gora. Povsod je polno neke otožne miline in lepote, ki je očita v Gregorčičevem ritmu in melodijoznosti. Ob Soči so še kaverne, ki se počasi zasipajo. Tam so hribi, tam zadaj je morje.

P O R O Č I L A

DR. VLADIMIR BARTOL / FRANCE VEBER: FILOZOFIJA. NAČELNI NAUK O ČLOVEKU IN NJEGOVEM MESTU V STVARSTVU

(Znanstvena knjižnica 10. zvezek. Izdala in založila Jugoslovanska knjigarna.)

2. Videli smo torej, da nam avtor «Filozofije» ni prinesel dokaza, da živali niso osebe, temveč da to pravzaprav že predpostavlja, češ, da jih vprav zato ne moremo ne ljubiti, ne sovražiti v pravem pomenu besede. Iz tega nedokazanega dejstva pa zopet izvaja, da živali niso osebe, in se vrti tako v nedopustnem lažnem krogu. Prepričan sem, da se bo na prvi pogled marsikdo strinjal z Vebrom, češ, saj živali zares ne morejo biti osebe, ker vendar ni med njimi individualnih razlik v reagiranju, in so zgolj člen v vseobči vzročni verigi. Kako nevarno in tudi netemeljito je lahko tako «predpostavljjanje na prvi pogled», naj pojasni sledeče razmišljanje:

a) Kakor je bil že Veber ugotovil, se ločijo ljudje kot «jazi» in «osebe» drug od drugega po svojem doživljanju. Po tem jih ločimo tudi v različne individualnosti in značaje. Čim bolj smo z njimi v dotiki, tem večje razlike opazimo med njimi.

b) Toda že na sosednje narode gledamo na bolj splošen način, pripisujemo jim neko osnovno, nekako vsem skupno lastnost, po kateri se ločijo med seboj. Tako pravimo n. pr., da je Nemec težak, okoren in pedanten, Italijan živahen, temperamenten in zahrbtn, Francoz galanten, Anglež hladen in miren itd. Če pa živimo nekaj časa med njimi, se nam pokažejo seveda prav iste individualne razlike, kakor jih najdemo pri ljudeh svoje okolice.

c) Še bolj seveda posplošnjeno tuje rase, katerih člani se nam zde na prvi pogled že po svoji zunanosti drug drugemu tako podobni, da jih ne moremo razlikovati. Oglejte si samo slike Zamorcev, Kitajcev, Japoncev, Indijancev, Avstralcev itd.! Tem rodovom pripisujemo že popolnoma konstantne karakterne kvalitete (n. pr. Zamorec je nasilen, «zverinski», po naše seveda), kakor mnogim živalskim vrstam (n. pr. tiger je zahrbtn, lev je kraljevsko ponosen, volk je požrešen, lisica je premetena itd.), čeprav vedo poznavalci, da so med njimi prav tolikšne individualne razlike, kakoršne so v naši rasi.

d) Še bolj tuje so nam seveda vrste živali, posebno divjih, kjer lajik ne vidi med posameznimi individui istega rodu nobene razlike. Toda dobri poznavalci, kakor je bil n. pr. Brehm, vedo povedati o posameznih «značajih» čudovite stvari. Ne bo vsak pes iste pasme legel na grob, kjer so mu pokopali gospodarja in umrl, pa tudi za vsakim gospodarjem ne bo «žaloval» vsak pes. Petelin ima med svojim kokošjim rodом «ljubljenko», kateri je posebno naklonjen. Tudi ni vsak petelin enako razburljiv in bojevit. Vsak boljši opazovalec domačih živali ve, da so med posamezniki iste vrste velike individualne razlike.

Kakor sem bil že povedal, je razmerje med človekom in višje razvito živaljo pogostoma lahko čudovito spontano. Pes «čita» n. pr. na gospodarjevem obrazu veselje in žalost in je sam vesel ali žalosten. «Ljubezen» vrača z vdanostjo in z vsemi znaki temu sorodnega čuvstva. Ali pes tedaj morda človeka «poosebljuje»? Ne; temveč njuno razmerje je nastalo iz nekekega medsebojnega sporazumevanja, za katero imamo v vsakdanjem življenju nešteto dokazov. Vprašam torej: Ali je možno tako sporazumevanje med osebo in bitjem, ki ni oseba? Zdi se mi, da težko! Vsaj verjetnejše je, da so vsaj višje živali «osebe», kakor pa da niso.

3. Baš kar se tiče socijalnih odnosov med ljudmi, se mi zdi, da je bil V. pozabil omeniti v tem pogledu najvažnejši činitelj: *jezik!* Zdi se mi, da ne pretiravamo nekateri misleci, ki smatrajo jezik za temelj vsej naši družabnosti in kulturi. Toda osnove tega psihofizičnega sredstva za medsebojno sporazumevanje so našli tudi že pri višje razvitem živalstvu. Prav zadnja leta so ugotovili pri neki vrsti opic (šimpansu) okrog 20 znakov (glasovnih) za medsebojno sporazumevanje!

Ne gre torej kar vnaprej odrekati živalim individualnosti, osebnosti, dokler se za to ni doprineslo tehtnih dokazov. Še manj pa graditi na takih osnovah cel filozofski sistem. Zato se mi zdi Vebrova trditev na str. 65: »vesoljstvo reči, mrtvih in živih, je samo po sebi pravzaprav že načelno izven vsake vrednosti ter nevrednosti, vesoljstvo oseb pa je že samo po sebi in to načelno vredno ali nevredno«, neupravičena v toliko, v kolikor V. pojem osebe pretesno pojmuje, pripisujoč ga v iskustvenem svetu samo človeku.

*

Psihološko nesresnična, le iz Vebrove težnje po sistematičnosti izvirajoča se mi zdi dalje trditev na str. 66., češ, da nas ljubezen že sama nagiba k spoštovanju, sovraštvo pa k zaničevanju. Zdi se mi, da je v tem oziru nekoliko drugače, kar potrjuje že staro izkustvo. Izkustvo namreč, da človeka, ki ga zares sovražimo, moramo preje spoštovati, in da se z ljubeznijo oklenemo baš slabotnega človeka, ki ga spoštovati ne moremo. Nekje sem čital izrek, ki se mi zdi psihološko resničen: »Človeka spoštujemo zaradi njegovih vrlin, ljubimo pa zaradi njegovih slabosti.»

Kakor se mi ne zdi nič redkega istočasno spoštovanje in sovraštvo (n. pr. do nekega »trinoga«, despotičnega človeka), tako najdemo prav pogosto istočasno zaničevanje in ljubezen do iste osebe. Baš ta čuvstva se mi zde silno zapletena in je vsaka iz gole težnje po sistematičnosti izvirajoča rešitev nezadostna.

*

V podpoglavju »o svetostnem ali hagiološkem vrednočenju« podaja Veber zanimivo razčlenbo molitve in češčenja. Molimo in častimo lahko samo nekaj, kar je osebnega značaja. Vendar se pa ta dvojica čuvstev razlikuje od ljubezni in spoštovanja. Na str. 67. pravi V.: »Tudi ta razlika bo nam postala jasna, ako razlikujemo samo še med osebami tako zvanega zgolj izkustvenega ali množinskega značaja, kakor so n. pr. dane z menoj, s teboj, z njim, z nami, z vami, z njimi itd., in pa med osebnostjo, ki bi vsak tak izkustveno-množinski značaj že po lastni naravi naprej izključevala. Samo taka osebnost je hkratu načelno edinstvena, tako edinstvena, da je obenem sama sebi tudi pristojna vrsta in da v tem smislu že naprej izključuje celo vsako možnost po več »zastopnikov« samega sebe in svoje vrste. Le ideja take v najožjem smislu edinstvene osebnosti pa je obenem ideja pravega objekta ali dejanskega cilja molitve in češčenja.»

Za objasnitev razlike med ljubeznijo in sovraštvom ter med molitvijo in češčenjem vpelje V. nov činitelj, idejo edinstvene, absolutno nemnožinske osebnosti. S tem vpeljanim pojmom, s to idejo V. odslej operira, ne da bi njeno nujnost preje dokazal. Ta dokaz (trojni) poda šele na koncu in kot bomo videli, podpirajoč ga z istimi pojmi, katere je bil baš z njegovo vpeljavo podprl. V tem zmislu ostane torej v sistemu še vedno en faktor kot neznanka, kakor je v vsakem lažnem krogu.

Dobro se mi zdi, da analizira V. pojem malikovanja, ki mu je »pobogovanje« stvari ali živih bitij (oseb).

Nedokazana, vsaj nezadostno podprta pa se mi zdi Vebrova trditev, češ, da je hagiološko (svetostno) vrednočenje »že načelno nepolarno in brez negativnega odtenka.« Veber dokazuje svojo trditev tako, da nimamo k Bogu negativnega pendanta, češ, da so »demoni«, »hudiči« in »zli duhovi« raznih konfesij le nekeke množinske osebe, kakor so n. pr. svetniki, in da jim torej gre le sovraštvo in zaničevanje, torej zgolj osebnostno čuvstvo. Toda vprašati se moramo: kaj pa molitev in češčenje n. pr. bogov pri starih Grkih in drugih narodih, ki so molili in častili več bogov? Ali more V. dokazati, da njih »molitev« ni bila prava molitev in njih »češčenje« ni bilo pravo češčenje? Nikakor se mi ne zdi torej dokazano, da moramo že iz golega pojma molitve in češčenja sklepati na neko edinstveno, absolutno nemnožinsko bitje, s čemer izgubi, mislim vsaj, eden

Vebrovih poznejših dokazov za eksistenco takega bitja svoj podstavek. Toda da citiram Vebra samega v pogledu njegove »načelne nepolarnosti hagiološkega vrednočenja« (to pogosto ponavljanje pojma »že načelno« se mi zdi večkrat bolj sugestivno učinkujoče kakor pa stvarno upravičeno):

«Molitev in češčenje pa je edino ter že načelno nepolarno človeško vrednočenje. To dejstvo je tudi sicer kaj umljivo, da, naravnost nujno. Saj ima stvarno in osebnostno vrednočenje za svoje objekte množinske pojave, ki tako že formalno omogočajo oboje čustveno stališče, stališče veselja in žalosti, ljubezni ali sovraštva. Edini objekt molitve ter češčenja pa je po rečenem strogo edinstvena, to je celo izven gole številčne enovitosti stoječa osebnost, ki ji ne odgovarja in že načelno ne more odgovarjati noben »nasprotni« činitelj iste vrste; torej pa tudi ni in ne more biti nobene negativne molitve in nobenega negativnega češčenja.»¹

Sklep, da zato ne more biti nobene negativne molitve in negativnega češčenja, ker edinstvenemu bitju »že načelno ne more odgovarjati noben »nasprotni« činitelj«, se mi zdi napačen iz sledečih razlogov:

Ali imajo stvari, katerih se zdaj veselimo ali žalostimo, katere zdaj cenimo ali zavračamo, sploh kak »nasprotni« činitelj? Ali se ne veseli prva oseba iste stvari, katere se druga žalosti? In ali ne ceni prva oseba lahko nekaj, kar druga zavrača? Ali ne ceni sedaj ista oseba neko stvar, katero je včasih zavračala? Dejali boste morda, da sedaj isto stvar dotična oseba ceni iz drugih razlogov (vidi na njej vrednote), kakor jo je preje zavračala (videla je na njej nevrednote). Seveda. Toda edinstvena osebnost odgovarja v Vebrovem smislu stvari, ne pa vrednotam na njih! Isto velja za ljubezen in sovraštvo, za spoštovanje in zaničevanje. Isto osebo eni n. pr. ljubijo (spoštujejo), drugi sovražijo (zaničujejo). (N. pr. ljubijo državljani svojega poglavarja, medtem ko ga člani sosednjega naroda sovražijo). Pa tudi ista oseba zdaj nekoga lahko ljubi (na pr.: dokler jo obsipa z dobrotami), zdaj pa sovraži (ko ji n. pr. odreče kako prošnjo).

Prav isto, se mi zdi, velja lahko za Vebrovo »edinstveno osebnost«. Ali niso znani n. pr. slučajni ljudi, ki so se v vroči molitvi in iskrenem češčenju zatekali k Bogu? Ko pa niso bili glede nečesa uslišani, za kar so bili prosili, so se »odvrnili« od Njega in izvršili »*bogokletstvo*« ali celo »*bogoskrunstvo*«? Tudi če je res, da je za pojem molitve in češčenja nujno, da upeljemo »idejo edinstvene osebnosti«, še nikakor ne sledi iz tega, da bi ista oseba ne čutila nasproti temu edinstvenemu bitju zdaj čustvest molitve in češčenja, zdaj pa temu nasprotujočih čustvest, bogokletstva in bogoskrunstva, kakor ne izključuje ljubezen do neke osebe poznejšega sovraštva. Pa tudi moli in časti neka skupina ljudi lahko svojega Boga (n. pr. Izraelci Jehovo), medtem ko ga druga »preklinja« in »skruni« (n. pr. Egipčani in drugi sovražniki Izraelcev).

Iz sledečih navedb se mi zdi, da je Vebrovo pojmovanje hagiološkega vrednočenja kot nepolarnega prenačeno in neodgovarjajoče dejstvom. Zakaj molitvi in češčenju postavimo sedaj lahko nasproti bogoskrunstvo in bogokletstvo, ki sta nedvomno činitelja, katera zaslužita baš v tej zvezi posebno pažnjo. Tako se nam je torej izkazalo, da je tudi hagiološko vrednočenje po vsej verjetnosti polarno vrednočenje. — (Prim. n. pr. opis onih oseb v peklu Dantejeve »Božanske komedije«, ki so se bile pregrešile proti Bogu).

Na str. 73. nadaljuje V. svojo »presojevalno pot v duševni svet«. Ko je bil na koncu prejšnjega poglavja povedal, da je »hagiološko vrednočenje razvojni vrhunec človeške osebnosti, obenem pa njena edina — absolutna smiselna podlaga«, preide sedaj k analizi »pravilnosti doživetja kot osnovi kulturnega razvoja«. Ugotavlja, da je »imel n. pr. Grk v Periklejevih Atenah (str. 75.) pravilnejše misli nego kdorkoli njegovih davnih pradedov, ali da je vse povprečno mišljenje in čustvovanje, kakor je značilno za kulturne evropske narode, zopet neprimerno pravilnejše nego ono na najnižji stopnji stoječih avstralskih plemen. Vprav ta pravilnostna ali, kar naj isto pove,

¹ Podčrtal pisec tega članka.

normativna stran človeškega doživetja je že po povedanem ona njegova stran, katera loči to (človeško) doživljanje od vsega ostalega življenja na zemlji, živalskega in rastlinskega.»

Nerazumljivo mi je, kako more Veber kar «a priori» trditi, da stojé vsa živa bitja, razen človeka, izven pravilnosti in nepravilnosti, ali kar pomeni isto, kot bomo videli pozneje, izven spoznavanja in zmote, ne da bi za to doprinesel najmanjšega dokaza. In to tem bolj, ker ve moderna biologija in psihologija živali povedati, da si lahko tudi živali pridobé «izkušnjo», da imajo «spomin», da «poskušajo» in «se motijo». Kako individualno reagirajo višje razvite živali, o tem sem bil že preje govoril. Na tem mestu se mi zdi omembe vreden slučaj s Stentorjem, kakor ga popisuje ameriški eksperimentalni biolog Jennings v svoji knjigi «Trial and error» («Poizkus in zmota»).

Stentor je mikroskopsko majhna enostanična živalica. Ima obliko narobe poveznjene trobente, ki je v sredini votla. S spodnjim, ožjim koncem se prisesa navadno na kak trd predmet, ki se nahaja v vodi.

Jennings je spuščal skozi malo stekleno cevko v trobentasto odprtino živalice drobnega peska. Živalica se je zvila zdaj na levo, zdaj na desno, zdaj naprej, zdaj nazaj, ne da bi se premaknila s svojega podstavka. Povsod ji je Jennings sledil s svojo «nadležno» cevko. Potem je živalica potegnila svoj rob na vznotraj, ko pa tudi to ni prav nič pomagalo, je — splavala proč. Ko je Jennings vsipal drugič na isto živalico peska, se ni več ne izmikala, niti se vase potegnila; temveč je naravnost odplavala!

Torej ta na najnižji stopnji se nahajajoča živalica, obstoječa iz ene same stanice, je že sposobna, da poizkuša, da najde «pravilni» izhod in si ga tudi «zapomni»! V koliko popolnejši meri se vrši to šele pri višje in najvišje razvitih živalih! Ptice «učijo» svoje mladiče leteti, zveri svoje loviti plen, iskati hrano, izogibati se nevarnostim! Torej vedo razlikovati nevarnost od nenevarnosti, lahko «pravilno» ocenijo dejstva, ko si pridobé potrebnih izkušenj, dokler teh nimajo, se pa «motijo», poizkušajo in iščejo izhodov.

Ne bom trdil, da je to že zadosten ali celo absoluten dokaz za «normativnost» živalskega reagiranja. Toda nasprotna trditev je odločno manj verjetna in Veber, ki je njen zastopnik, je celo z ničemer ne dokazuje, da, celo niti ne skuša dokazati.

Dalje pravi Veber (str. 75.): «Kaj pa, če ta pravilnost doživetja ni nič drugega, nego njegova moč, nam donášati radost, ugodje, splošno: nas delati močne... V tem smislu pa utegne biti tudi marsikatero živalsko udejstvovanje zdaj pravilno, zdaj nepravilno...» Toda «vprav prava pravilnost ali nepravilnost doživetja nima nič opravka z nobeno srečo ali nesrečo bitja, ki to doživetje ima.»

Nato navaja Veber primer: «Ko n. pr. izvemo o smrti drage osebe ali o kaki drugačni težki izgubi, imamo pravilne, resnične misli, ki pa nas delajo poljubno nesrečne.»

Kje ima Veber dokaz, da vsega tega ni pri živalih? Kdor le malo pozna življenje teh, bo našel nešteto slučajev, ki so popolnoma slični gori opisanemu. Mačka n. pr., ki so ji bili ugrabili mladiče, obupno mijavka in «toži» še nekaj dni za njimi. Če bi ona ne imela o izgubi nekega «pravnega» vedenja, ali bi se mogla ponašati tako? Kje je tu realiziran «gon po ugodju, po sreči»?

Dalje: ali bi mogla lisica, ki se je bila enkrat ujela v past, se ji drugič izogniti, če bi ne imela nekega «pravnega» vedenja o nevarnosti, ki ji grozi, če bi sledila zgolj svojemu gonu po ugodju, sreči, ki bi našel svojo realizacijo baš tedaj, če bi pograbila nastavljenjo ji vabo?

*

Veber govori dalje o dvojni pravilnosti, o zunanji in notranji pravilnosti. V tem smislu deli človeška doživetja v trpna in dejavna. Samo pravilnost, ki izvira iz nas samih, t. j. iz naše dejavnosti, je lahko notranje pravilna in tudi samo za dejanja, ki iz te izvirajo, smo zares odgovorni.

Iz preje navedenih primerov lahko sklepamo, da je možna tudi pri živalih «notranja» pravilnost. Lisica je n. pr. (vsaj nič ne govori proti temu) «iz sebe ven», iz lastne izkušnje, torej «dejavno spoznala», da ji je past nevarna, dasi njo vaba sama «trpno» mika, da bi jo požrla, in se temu primerno tudi odloči.

Jasno analizira Veber nato pojma spoznanja in zmote (in sicer v umskem in nagonskem svetu), ki pripadata oba samo naši dejavni duševnosti. Da veljata pa tudi za vso ostalo živo prirodo, smo skušali pokazati že preje.

Posebno podpoglavje je posvetil Veber «volji kot edinemu primeru subjektivne dejavnosti», ki da je zato v strogem pomenu — svobodna. Ta zamotani problem rešuje Veber na poseben in zanimiv način, tako, da bi mu njegovo «svobodnost» lahko priznal tudi biolog vitalist, seveda s pristavkom, da velja za vse žive organizme. Driescheva «entelehija», ki je temu autorju autonomen faktor v prirodi, bi bila potem samo taka posplošena «svobodna volja».

Toda Veber ne priznava živalim in rastlinam nikake subjektive trpnosti ali dejavnosti (imajo pač lahko trpna in dejavna doživetja, so pa kot subjekti zgolj «duše», t. j. bitja brez lastne trpnosti in dejavnosti), ki je edina obistinjena v človeku.

8.

V poglavju o «človeku in prirodi» odkaže Veber prvemu v okviru slednje neko posebno, nadizkustveno mesto, ki da je izraženo v njegovi duhovnosti, katere izraz je osebnost kot edina izkustveno realizirana podstat ali substanca. Ker so mu rastline in živali izven vsake lastne trpnosti in dejavnosti, so mu njihovi subjekti do svojega doživljanja v istem razmerju, kakor reči do njih lastnosti. Samo človek da ima lastno, iz njega samega izvirajočo trpnost in dejavnost, ter je zato edini — osebnost in kot tak edina resnična podstat ali substanca.

Iz vsega dosedanjega našega dokazovanja pa smo videli, da nimamo nobenega povoda, odrekati živalim sposobnost «spoznavati» ali «motiti se», nasprotno, da govore dejstva zato, da se nahajajo tudi one v okviru spoznavanja in zmote ter da imajo tako tudi same lahko lastno trpnost in dejavnost. Zato gre torej isto mesto, ki ga Veber pripisuje človeku, tudi živalim in ker je med slednjimi in rastlinami očiten prehod (nekateri «moške» semenske stanice rastlin se ponašajo n. pr. kot «aktivne» živali itd.) — sploh vsej živi prirodi.

Dalje: Veber ni doprinesel nobenega dokaza, da bi živali in rastline ne imele lastne trpnosti in dejavnosti, pač pa to dejstvo samó predpostavlja. Ker pa izvaja iz njega ves svoj poznejši nauk o človeku in njegovem mestu v stvarstvu, se mora zrušiti ta nauk, kakor hitro je omajan njegov zgolj predpostavljeni temelj. Zato pričakujemo od Vebra, da se porazgovori, če hoče svoj nauk podpreti, z naravoslovnimi dejstvi, ki govore po današnjem stanju znosti proti njegovemu pojmovanju.

9. in 10.

V poglavju «Človek in človek» preide Veber v analizo socialnosti (družabnosti), ugotavljajoč, da «tudi socialne odnose tvore v bistvu le človeška «doživetja», in sicer predvsem nagonška doživetja, čuvstva in stremljenja. Ugotovi pet najvažnejših oblik človeške notranje socialnosti: družinsko, narodno, slojno, družabno in državno. Zavrača mnenje nekaterih mislecev, češ, da bi našli socialnost realizirano že pri živalstvu (n. pr. pri mravljah), ker da se človeška socialnost v pravem pomenu besede tudi razvija, kar pa da pri živalih ni obistinjeno. (N. pr. nenapisano ali napisano pravo pri človeštvu). Tudi da bi pri živalstvu zaman iskali pojavov, kot sta oblast ali avtoriteta. Iz vsega tega da sledi torej, da tvori pravi temelj človekove socialnosti njegovo osebno-duhovno bistvo.

Pač pa pozneje priznava, da najdemo nižje stopnje družabnosti (družinsko in plemensko) že pri živalstvu. S tem je sam povedal, da socialnost ni izključno človeški pojav, temveč da se vsaj v svojih nižjih stopnjah razteza tudi na ostalo živo prirodo.

Toda tudi trditev, da bi višje forme družabnosti bile višjim živalim popolnoma tuje, se mi ne zdi upravičena brez vsakršnih dokazov. Poznamo n. pr. države opic; črede divjega goveda imajo svojega vodnika, katerega ostali člani poslušajo, «kakor da bi mu priznavali avtoriteto». Vsaj nasprotnega ni moči dokazati, proti čemer govori tudi videz, aspekt.

Toda glavna hiba tega Vebrovega odstavka se mi zdi dejstvo, da je (kakor

sem bil že preje mimogrede omenil) prezrl tako važno činjenico, kakor je baš človeški jezik kot sredstvo za medsebojno sporazumevanje. Saj bi brez njega človek nikoli ne mogel postati socialno bitje, tudi če bi dosegel še tako visoko »duhovno« stopnjo (kar se mi pa zdi izključeno brez opore jezika). Človeški rod bi se nikoli ne mogel zavedati svoje preteklosti, zgodovina, eden najvažnejših činiteljev človeške kulture, bi bila onemogočena. Dalje vsaka družabnost, narodi, države, bi ne mogli bivati. Sploh bi postal nesmiseln pojem kulture.

Toda osnove medsebojnega sporazumevanja opažamo že pri živalih, kakor sem bil že preje omenil. Zato jim v principu nikakor ne moremo odrehati socialnosti, za kar imamo tudi nešteto primerov. Mislim pa, da je oni ogromni prepad, ki zija nedvomno med človekom in tudi že med najvišje razvitimi živalmi, pripisati baš silnemu razmahu človeške miselnosti, ki je našla svoj objektivni izraz baš v jeziku ter preko tega v nepisani in pisani govorici. Temelje tega »jezika« najdemo kot rečeno že pri živalstvu, predvsem seveda kot čustveni izraz; enako pa najdemo pri njem tudi osnove spomina, ki igra v človeškem kulturnem življenju tolikšno vlogo. Enako je tam poznana »vzgoja«, ki je nedvomno socialen činitelj, saj je zanjo potrebno dvoje različno usmerjenih bitij iste vrste, eno, ki vzgaja in drugo, ki se vzgaja.

Veber nato podrobno in vestno analizira preje omenjeno petorico družabnih oblik človeštva. Njegova izvajanja so zanimiva in nova. Ker pa za njegov sistem niso temeljne važnosti, se nočem pri njih dalje zamuditi.

11.

V tem poglavju obravnava Veber razmerje človeka do Boga. Začenja takole: »Šele nastop krščanstva pomenja obenem nastop one dobe v razvoju zapadnega človeštva, ko se je človek prvič tudi samega sebe jasno začutil kot — nadprirodno bitje. Tudi že vemo, v koliki meri je bil ta občutek povsem utemeljen.« Ta začetek brez najmanjšega predhodnega utemeljevanja, ki bi bilo potrebno bistvo krščanstva, je za avtorja nove »Filozofije« povsem nenavaden. Če ga primerjamo z logično strnjeno stopnjo njegove »Etike« ali »Estetike«, se moramo v resnici začuditi. Celo cerkveni filozofi bi bili skušali ta prehod preje utemeljiti. Ne gre mi za končni izsledek, ki je morda v jedru upravičen, temveč govorim zgolj o pomanjkljivosti v dokazovanju, česar se doslej Vebru ni moglo očitati. Pač pa je velezanimiva njegova razčlenba Očenašja, ki se mu izkaže kot »sklenjena ter posebna neposredna in posredna teorija Boga: Bog je osebnost, sedež svetosti in hkratu edina ter vsej prirodi nadrejena osebnost...«, kar se bistveno ujema s prejšnjimi Vebrovimi trditvami (str. 117).

Zanimiva je dalje njegova analiza prošnje (str. 119). Prositi morejo namreč samo osebe, pa tudi prositi se more samo osebe. Naj tu zopet omenim »proseči« pogled psa, ki te zadene n. pr., ko žival vidi, da jo misliš pretepsti, ali pa, ko prisostvuje tvojemu použivanju kosa mesa itd., kar zopet govori, da je bolj verjetno, da živali ta čuvstva imajo, kakor pa da jih nimajo. Iz česar zopet sledi, da je bolj verjetno, da so tudi one »osebe«, kakor pa da niso.

Morda najzanimivejši del knjige so Vebrovi trije dokazi za dejansko bitnost božje osebnosti. Zato se hočem pomuditi pri njih nekoliko dalje.

1. Prvi dokaz izvaja Veber (str. 121) iz človeškega bistva samega, t. j.: iz njegove nadprirodne bitnosti. Animalno-organski del človeka je pogojen že z eksistenco prirodnega stvarstva. Toda njegov osebno duhovni, t. j. nadprirodni del že sam po sebi zahteva činitelj, ki sam ni prirodno pogojen, t. j., ki je že načelno nadprirodnega značaja. Zakaj šele s takim izključno nadprirodnim činiteljem nam more postati razumljiva naša osebno-nadprirodna stran.

Proti temu dokazu bi navedel sledeče pomisleke: »Prirodnost« in »nadprirodnost« se mi zdita samo besedi. Saj se nam je bilo prej pokazalo, da so verjetno vsaj višje živali tudi osebe. Če Veber prišteva duševnost (animalno) k prirodnim pojavom, ne morem uvideti, zakaj bi tudi osebnost ne mogla biti činitelj v prirodi. (Prim. Hansa Driescha razpravo »Die Seele als Naturfaktor«, v kateri ugotavlja, da so zakonitosti žive prirode popolnoma

svojske in tvorijo kot take v prirodi poseben, od kemijsko-fizikalnih zakonitosti neodvisen pojav. Vendar pa ne najde pomisleka, da bi jih ne mogel uvrstiti med ostale prirodne pojave, ki so v svojih zadnjih temeljih prav tako vsi — nedokazljivi in neutemeljivi.)

Veber doda temu dokazu še dopolnilo, češ, da je tudi vsa človeška kultura po svoji animalno organski plati prirodno pogojena (n. pr. «nastaja», «se razvija» in zopet «propada»), pač pa da zahteva po svoji osebno duhovni strani utemeljitve v nekem že načelno izvenprirodnem in nadprirodnem činitelju.

Isti pomisleki veljajo seveda tudi za ta dokaz, ki prejšnjega le dopolnjuje.

2. Vebrov drugi in najtehtnejši dokaz temelji (str. 123 itd.) v zakonitem trojnem čustvenem odnosu človeka do vsega realnega vesoljstva in sicer: kakor se veselimo in žalostimo reči ter kakor jih cenimo in zavračamo, tako ljubimo, sovražimo, spoštujemo in zaničujemo osebe. In čeprav se lahko včasih motimo, da imamo pred seboj resnične reči ali resnične osebe, bi izgubila vendarle zgoraj omenjena čustva vsak smisel, če bi njihovim objektom načeloma odpadla vsaka dejanska bitnost. «Če pa velja vse to za dejansko bitnost izkustveno danih oseb, tedaj bo vse to pač veljalo tudi za dejansko bitnost božje osebnosti kot že pokazanega edinega torišča naše molitve in našega češčenja.¹ Saj gre tudi pri tem čustvovanju za posebno vrsto prvinskega človeškega čustvovanja, ki mu vsaj v načelu zopet mora odgovarjati tudi dejanska bitnost njegovega edinega predmetnega cilja.» Tako Veber (str. 124/125).

Temu dokazu se mi zdi, oporeka po eni strani Vebrova lastna analitična psihologija, po drugi pa bistvo vseh višje razvitih religij, med njimi predvsem krščanstvo. In sicer iz sledečih razlogov:

a) Kakor je bil Veber že preje ugotovil, je našemu nagonskemu življenju logična (in po Vebrovu tudi razvojna!) podlaga naše umsko doživljanje. Da se n. pr. neke reči lahko veselimo, moramo imeti «preje» (v logičnem smislu vsaj!) neko vedenje o njej, o njenih kvalitetah in predvsem o njeni — eksistenci! Da moremo dalje neko osebo ljubiti, mora najprej ta oseba vsaj za nas biti nekaj istinitega, moramo ji pripisovati te in te lastnosti itd. Koncem koncev temelji vse naše vedenje o rečeh, katerih se veselimo (žalostimo), v osebah, katere ljubimo (sovražimo), na našem zaznavanju teh predmetov, katero nam posredujejo naši telesni organi.

Kako je sedaj s hagiološkim čustvom, z molitvijo in češčenjem edinstvenega bitja, Boga? Hagiološko čustvo je po Vebrovu lastni analitični psihologiji vrednočenje, čustvo, ki se gradi na eksistenčnih in kakovostnih mislih o predmetu, na katerega se nanaša. Da morem torej Boga moliti ali častiti, je potrebno, da imam (vsaj v logičnem zmislu) predhodno neko vedenje o njem in njegovih lastnostih. Sklepanje torej iz eksistence hagiološkega čustva na eksistenco edinstvenega bitja, Boga, se mi zdi jasen primer lažnega kroga (circulus vitiosus).

Pa tudi sklepanje po analogiji z ostalimi vrednočenji (veselje, žalostjo, ljubeznijo, sovraštvom itd.) se mi zdi popolnoma nedopustno. Saj nam vedenje o eksistenci predmetov, na katere se ta čustva nanašajo, posredujejo naši čuti, nam ga daje naša zunanja zaznava. Ali nam isti čuti posredujejo vedenje o edinstvenem bitju, o Bogu? Ne, temu gotovo ni tako. Prvotno, ko so ljudje molili in častili prirodne pojave (blisk, strelo, grom, živali itd.), bi lahko o tem govorili, čeprav jih je do molitve in češčenja privedla bržkone šele misel, da so ti pojavi neke nadprirodne osebnosti. Šele *vera* v te nadprirodne osebnosti jim je omogočala čustva molitve in češčenja.

b) Baš s to poslednjo ugotovitvijo pa smo prišli do one točke, ki je vsem religijam bistvena. Vsi «verski» (že ime samo govori za to!) sistemi zahtevajo najprej *vero* v Boga kot ono podlago, ki nam šele omogoča molitev in češčenje. In v tem krščanstvo gotovo ni zadnje. Če je pa torej predhodna *vera* v eksistenco božje osebnosti potrebna, da pridemo do molitve in češčenja, je sklep iz eksistence slednjih dveh čustev na bivanje Boga — logičen lažisklep, zopet circulus vitiosus. Eksistenca božje osebe

¹ Podčrtal pisec tega članka.

se zgolj iz čuvstev molitve in češčenja ne da izvajati, temveč zahteva avtoriteta, samostojnega dokaza. Dokler pa tega ni, je vera edini in izključni činitelj, ki nas lahko povede do iskrene in resnične molitve in do prav takega češčenja.

Popolnoma nerazumljivo mi je zato, kako je mogel Veber prezreti tako važen činitelj, kot je baš vera v bitnost božje osebnosti. Pričakujem v tem pogledu podrobnejše utemeljitve v njegovem napovedanem delu o Bogu.

3. Enako ponesrečen se mi zdi tudi tretji Vebrov dokaz, ki temelji na tezi, da sklepamo lahko že iz eksistence našega stvarnega in osebnostnega čustvovanja na eksistenco sveta in oseb, in da moramo prav tako tudi iz bitnosti hagiološkega vrednočenja sklepati na bitnost Boga. Prvi sklep se mi zdi v svojem jedru gola tautologija in sicer zato, ker z njim ne pove autor nič drugega, kakor da imamo taka in taka čustva spričo takih in takih predmetov, za slučaj hagiološkega čustva pa velja moj protiargument, ki sem ga bil uporabil proti drugemu Vebrovemu dokazu, da je namreč za to čustvo potrebna predhodna vera v neko nadprirodno bitje in torej tudi ne moremo iz molitve in češčenja sklepati na nič drugega, kakor vprav na eksistenco te vere, če sploh ni tako sklepanje »v nazaj« le gola tautologija.

*

S tem sem v bistvu zaključil s svojo oceno Vebrove nove »Filozofije«. Autor govori še o cerkvi kot vrhovni obliki človeške socialnosti in podaja nato še svoje končne izsledke ter svojo enotno sliko sveta in življenja, v čemer samo nekako združuje vse, kar je bil doslej povedal. Sledijo še številne opombe k posameznim trditvam in pojmom, ki pa v bistvu še povedano samo pojasnjujejo.

Glavno hibo tega novega Vebrovega dela vidim v njegovem poseganju v tuja področja (prirodoslovje), katerim njegova instrospektivno-deskriptivna metoda že po svojem bistvu ne more biti kos. Dalje v njegovem preziranju ugotovitev in hipotez avtorjev, ki so se izključno udeleževali na teh poljih. In čeprav se je v svoji novi »Filozofiji« približal izkustvenemu svetu, pogrešam vendarle v tej knjigi one močne logične strnjivosti in zaključnosti, ki smo jo spoznali v njegovih prejšnjih publikacijah, predvsem v njegovi »Etiki« in »Estetiki«. Vendar pa moram priznati, čeprav se mi zde njegovi dokazi baš o mestu, ki ga on daje človeku v stvarstvu, že v svojih osnovah zgrešeni, Vebrovemu delu neko izrazito idejno enotnost in miselno doslednost. Zato lahko z upravičeno napetostjo pričakujemo njegovega napovedanega dela o Bogu, ki nam bo nedvomno odprlo kopico novih problemov in pokazalo njih izvirno rešitev, kakor nam je tudi pričujoča knjiga dala nebroj snovi za razmišljanje in poglobljanje v tajne zakonitosti stvarstva.

VLADIMIR BARTOL / SLAVKO GRUM: DOGODEK V MESTU GOGI

(Igra v dveh dejanjih: Ljubljanski Zvon, l. 1930. št. 1, 2, 3 in 4.)

Slavka Gruma »psihoanalitična« drama »Dogodek v mestu Gogi«, ki je bila pred letom dni nagrajena z državno literarno nagrado, je izšla letos nekoliko predelana v prvih štirih številkah »Ljubljanskega Zvona«. Ko sem čital v časopisih o tej »psihoanalitični« drami, so se mi porodili dvomi, da-li more imeti delo, napisano z nekega popolnoma določenega znanstvenega stališča, tudi umetniško vrednost. Posebno še, ker se mi zdi, da tiči pomembnost »psihoanalize«, te po Freudu zgrajene nove discipline, predvsem v njeni metodi, v njenem načinu prodiranja do onih najbolj skritih kotičkov v nas, katerih se naša zavest sama brani priznati, kakor pa v njenih dosedanjih faktičnih izsledkih. Ko sem pa dramo prečital, sem bil prijetno presenečen. Silovita nabitost snovi in življenja se očituje v tem delu, postranskih oseb sploh ni, vse je enako važno, pomembno in usodno. Skoro bi človek dejal, da je nekako baročno preobteženo, vsakdo izmed nastopajočih bi bil lahko glavni junak nove, posebne drame. Goga, to malo, vsakdanje mesto, kakor jih je na tisoče na svetu, strahotno v svoji večni monotoniji, iz katere izvira vsesplošna, neodoljiva želja po nečem izrednem, usodnem, skratka: po »dogodku«, je pozorišče te čudovite fantastično-naturalistične drame. Njeni prebivalci so med seboj v nekem čudnem, podzavestnem kontaktu, vsakdo pravzaprav vse ve, in tako se izoblikuje to malo, provincialno mestece pred našimi očmi v živ,

svojevvrsten organizem, poln notranjih napetosti, groze in «strašnih stvari», ki se gode med štirimi stenami.

Autor opiše pozornico in njen milieu takole:

«Del mesta Goge, kjer so svoječasno morala stati mestna vrata in vodi cesta na plano. Stare in obrabljene hiše, povsem pošev nagnjene nad cesto. Zelo malo ljudi še mora biti po hišah, iz večine so že opustili življenje. V kaki sobi gotovo visi obešenec, že ves zaprašen in orumenel, predmeti so ga tekom časa docela sprejeli medse.

Obsežno, mrtvo poslopje. kakor zapuščena graščina, nasproti dve, tri hiše, polne sob in usodnosti. Stanovalci teh sob ne hodijo mnogo na prosto, odhajajo samo še po neizbežnih poslih, potem pa se zopet hlastno zaklepajo med svoje stene. Kakor prilepljeni so med ogledali, stenami, slikami, omarami.

V nekaterih sobah ni prednjih sten in je tako pogled vanje občinstvu popolnoma svoboden.

V oglu prvega nadstropja zapuščenega poslopja Hana, hčerka imovitega trgovca. Vajde, ki se je baš vrnila iz tujine in povzročila s svojim prihodom v mestu nemir. V podstrešni sobi nasprotne hiše pisar Klikot, ki vidi iz svojega okna naravnost v Hanino sobo. (Seveda je zaljubljen vanjo in igra na oknu flavto.) V stavbi poleg te prebivalci stlačeni v izbe druga vrh druge; v pritličju Gapit, nad njim neka starka, in v drugem, najvišje, grbavec Teobald. Julio Gapit, oficial, ki stanuje v pritlični izbi, nalikujoči kleti, je duševno bolan in sedi za mizo v družbi kavčukaste lutke. Starka v nadstropju više ždi popolnoma negibna v naslanjaču in je po vsem videzu že umrla. Najbrže noče, da bi vedeli, da je že umrla in se je pritajila, kakor da spi. Grbavec Teobald venomer čita in deklamira drame, njegov sen je gledališki igralec — najbrže, ker ima pokvarjen hrbet. Hiša, kjer stanuje v podstrešnici zaljubljeni pisar, ima v prvem nadstropju tudi balkon, na katerem mnogo presedita dve starki, sestri Tarbula in Afra. Na tem balkonu bi utegnil sedeti mestni čuvaj, ki bi imel paziti na došle in odhajajoče; tu starki zelo dobro lahko skrbita za red v mestu in čuvata, da kdo ne pobegne.

Vse prizorišče dojmi groteskno in neistinito, kakor hišice in figurine v sejmski streljarni.»

Ta fantastični okvir, ki se ga autor ves čas poslužuje, nam naredi naturalistično-brutalno in vendar psihološko resnično dramo nekako znosnejšo, pomakne nam jo v neki drugi, nam skoro tuji svet, čeprav ves čas čutimo, da se take in podobne stvari dogajajo neprestano okrog nas. Komi Prelih, ta stari pohotnež, ki je bil posilil Hano v njeni nežni mladosti in ima sedaj še vedno oblast nad njo, češ, «prvi se nikdar ne pozabi», postane končno sam žrtev svoje spolne razbrzdanosti. Hana ga v trenutku duševne osvoboditve udari s svečnikom po glavi. Potem pokliče «plahega ljubimca» Klikota iz njegove mansardne sobice, ki odnese Preliha na cesto. Sedaj imajo v mestu Gogi dogodek. Toda Prelih ni mrtev, temveč samo onesveščen — tu se baš zaradi tega drama, ki je bila doslej vseskozi enotna, nekako razblini — in prebivalci mesta Goge so prišli ob tako željno pričakovani dogodek. Zaključek torej ni dramski, menda je hotel s tem autor pridobiti na resničnosti, vendar sem prepričan, da bi se dala ta hiba z lahkoto popraviti.

Psihoanalitični izsledki, pa tudi Adlerjeva individualna psihologija, so dali drami poleg izvirne fantastičnosti neko značilno obiležje, ki pa je večinoma tako osebno preživeto, da čitatelja ne moti s kako vsiljivostjo. Grbec Teobald n. pr., ki se skuša, svest si svoje telesne pohabljenosti in torej manjvrednosti, dvigniti do igralca-umetnika, da «kompenzira» to svojo hibo, bi bil lahko primer v vsaki knjigi individualne psihologije. In če je tudi sicer autorjevo gledanje na ljudi in dogajanje nekako zdravniško, psihiatrično (Slavo Grum je zdravnik), moram poudariti, da je v razmerju: «idealni» pesnik Klikot — Hana — pohotni komi Prelih, čutiti nekaj bolesto osebnega (prim. njegovo črtico «Podoknica» v Lj. Zvonu l. 1926., kjer obdeluje isto snov) in da ima baš ta dogodek nekaj v sebi, ker se človeka nekako grozotno dojmi. Kot posebno umetniško kvaliteto drame smatram njeno izrazito plastičnost in barvitost. Razpoloženja, vstvarjena po popisih in situacijah, nas resnično zgrabijo in nas do konca ne izpuste. Zato sem prepričan, da bi imelo delo nedvomen uspeh tudi na odru, če bi prišlo v roke pravemu režiserju. Ker je eden redkih dobrih primerov domače dramske produkcije, bi bila dolžnost naših gledališč, da poskrbe za njegovo vpriporitev.

IZ ZALOŽBE IN UREDNISTVA

Pojasnilo k razpisu literarne nagrade Založbe Modre ptice.

Kakor smo že javili (gl. razpis v 5. številki »Modre ptice«), morajo avtorji, ki se hočejo udeležiti tekmovanja za razpisano nagrado, poslati svoja dela najkasneje do 1. januarja 1930 in sicer na naslov: Založba Modra ptica, Ljubljana, Rimska cesta 3.

Dela morajo biti pisana s strojem in sicer z dvema ali vsaj z eno kopijo.

Pisatelj na delu ne sme biti podpisan, ampak naj ga zaznamuje s šifro. Pošiljki naj priloži v zapečateni kuverti, ki nosi šifro dela, pismo s svojim imenom in naslovom. Te šifrirane kuverte se bodo odprle šele potem, ko bo ocenjevalni odbor že odločil o nagradi.

Delo ocenjevalnega odbora bo trajalo dva meseca in bo torej končano 1. marca 1931. Vendar pa sme ocenjevalni odbor sporazumno z založbo, ako bi bilo to potrebno, ta rok podaljšati.

Člani ocenjevalnega odbora so gg.: prof. Stanko Leben, dr. Rajko Ložar in Josip Vidmar.

Založba Modra ptica si pridržuje pravico posvetovalnega glasu o vposlanih delih in pravico odločevanja v slučaju, da v ocenjevalnem odboru ne bi prišlo do sporazuma.

Ocenjevalni odbor ima pravico, da zavrne vsa dela, ako bi spoznal, da ni nobeno izmed njih vredno nagrade.

O odločitvi ocenjevalnega odbora glede nagrade bo vse avtorje, ki so se udeležili tekmovanja, pisмено obvestila založba.

Založba si pridržuje pravico, da nagrajeno delo sama založi proti posebnemu honorarju, ki je bil naznačen v razpisu v 5. številki »Modre ptice.« (Din 500.— od tisk. pole.) Založba ima vse avtorske pravice do nagrajenega in založenega dela tako dolgo, dokler ni prva izdaja popolnoma razprodana. Natisniti ga sme v 3500 izvodih. To število sme prekoračiti založba samo sporazumno z avtorjem.

Celotna nagrada bo izplačana najkasneje ob izidu nagrajenega dela.

Založba Modra ptica si pridržuje pravico, da sme založiti tudi druga za nagradno tekmovanje poslana a nenagrajena dela proti honorarju, ki ga določi založba sporazumno z avtorjem.

Ljubljana, 25. maja 1930.

Založba Modra ptica Ljubljana.

Zaradi pomanjkanja prostora je moral izostati oddelek »Razno« in poročilo o revijah. Vse izide v prihodnji številki.

Številki smo priložili položnico. Cenjene naročnike prosimo, da nam po nji pošljejo naročnino za mesec junij.

**Dogodek na slovenskem knjižnem trgu
bo skoro 600 strani obsegajoči zgodovinski roman**

Walterja Scotta

Ivanhoe

ki kmalu izide

Oprema bo prekašala vse dosedanje publikacije Založbe Modre ptice. Cena mehko vezani knjigi bo Din 100.—, za naročnike Modre ptice Din 75.—, vezani v platno z zaščitnim kartonom Din 120.—, za naročnike Din 90.—, vezani v polusnje z zaščitnim kartonom Din 150.—, za naročnike Din 120.—.

Naši naročniki ga naroče lahko tudi na enake mesečne obroke à Din 30.—.

Založba Modra ptica, Ljubljana

Tretja redna knjiga naše založbe

Temni cvet

roman Johna Galsworthyja

je dotiskan. Ker so nam izkušnje pokazale, da knjige zelo trpe, ako jih takoj razpošljemo, ko pridejo iz knjigoveznice, smo se odločili, da začnemo razpošiljati to knjigo šele 20. t. m., ko bo že docela suha. Upamo, da nam bodo naročniki to zamudo, ki smo jo storili samo njim v korist, radevolje oprostili. Za prihodnje knjige bomo poskrbeli, da bodo šle toliko prej v tisk, da jih bomo lahko že ob terminu razposlali.

Knjiga Temni cvet je izredno lepa in smo prepričani, da bo vrnostila vse cenjene naročnike.

OPOZORILO: Poslovno leto Založbe Modre ptice se je pričelo 1. decembra p. l. Takrat so izšle naše prve publikacije. Od takrat je treba plačevati tudi naročnino in ne, kakor nekateri menijo od 1. januarja dalje. Torej od 1. do 1. decembra.

Ker je knjiga »Blagoslov zemlje« razprodana, nudimo mesto nje novim naročnikom »Pana«, roman od istega avtorja, ki je izšel samo v platno vezan. Ker stane »Pan« za naročnike samo Din 30.—, se novim naročnikom za tekoče leto naročnina zmanjša in sicer:

za knjige v mehko vezane mesto Din 180.— Din 165.—

za knjige v platno vezane mesto Din 240.— Din 210.—

za knjige v polusnje vezane mesto Din 300.— Din 255.—

Takoj je treba poravnati pristopnino Din 10.—, naročnino za »Pana« Din 30.— (s tem je plačana naročnina za 1. četrtletje) in obroke od meseca marca dalje, ki znašajo za knjige v mehko vezane po Din 15.—, za v platno vezane po Din 20.— in za v polusnje vezane po Din 25.—.

KNJIŽNE NAGRADE

KNJIŽNE NAGRADE, KI SMO JIH RAZPISALI V 4. ŠTEVILKI
»MODRE PTICE«, SO ŠE VEDNO V VELJAVI. NAGRADE SO
SLEDEČE:

Kdor pridobi za naše celoletne publikacije vsaj enega naročnika, dobi pesniško
zbirko *Otona Župančiča*:

»Naša beseda«, broš.,

ali pa *Hamsunov* roman:

»Pan«, vez. v platno.

Kdor pridobi dva naročnika, dobi *Župančičevo*:

»Našo besedo«, vez. v polplatno.

Kdor nabere tri naročnike, lahko izbira med sledečimi knjigami:

Gogolj: »Taras Buljba«, vez. v platno

Pregelj: »Izbrani spisi«, I. zvezek, vezano v platno.

Sienkiewicz: »Na polju slave«, vez. v platno.

Za štiri naročnike nudimo luksuzno izdajo *Župančičeve* zbirke:

»Naša beseda«, vezano v platno ali

Pregelj: »Izbrani spisi«, I. zvezek, vezano v platno.

Za pet naročnikov humoristični roman *Dostojevskega*:

»Selo Stepančikovo«, vez. v platno

Za šest naročnikov prekrasno v celo usnje vezano luksuzno izdajo *Župančičeve* zbirke:

»Naša beseda«.

Za deset naročnikov pa:

Ivan Cankar: »Zbrani spisi«, I. in II. zvezek, vez. v platno.

V TA NAMEN SMO PRILOŽILI TEJ ŠTEVILKI REVIJE NOVE NAROČILNICE. NAGRADE BOMO RAZPOŠILJALI OD 1. JUNIJA DALJE.

Preberite!

Zastonj

Preberite!

lahko dobite obsežni roman

WALTERJA SCOTA IVANHOE

ki bo nedvomno pomenil velik dogodek na našem knjižnem trgu, ako pridobite vsaj dva nova naročnika. Poslali Vam ga bomo takoj, ko bo izšel in sicer vezanega v platno. Ako pridobite tri naročnike, Vam pošljemo v polusnje vezanega.

Izdaja konzorcij Založbe Modra ptica. — Za konzorcij in uredništvo: Janez Žagar.
Za tiskarno »Merkur«: Otmar Michálek, oba v Ljubljani.

EDINO

tovarniško zalogo najboljših
šivalnih strojev in koles
znamke

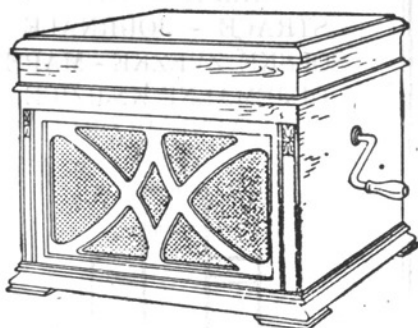
Gritzner, Adler, Kayser.

Pletilnih strojev priznane
švicarske tovarne „**Dubied**“ ter
pisalnih strojev „**Urania**“ ima le

Josip Petelinc, Ljubljana

Sv. Petra nasip šte. 7
(v bližini Prešernovega spomenika)

Bogata zaloga galanterije, pletenin, trikotaže, po-
sebno še **finih in najfinejših rokavic in**
nogavic ter kratkega blaga na veliko in malo

Ko si boste

po utrudljivem duševnem delu

zaželeli lepe glasbe

boste v najnovjšem modelu
„His Masters Voice“ gramofona
našli najboljšega prijatelja. Lična,
dekorativna vnanjost. Ne odpove
nikoli, ker ima najzanesljivejši
stroj angl. konstrukcije. — Pri nas dobite poleg ne-
šteti drugih posnetkov tudi **kompletne opere**
„Čarostrelec“, „Trubadur“, „Brivec seviljski“
„Lohengrin“ in dr. kompletno v albumu s knjižico.

Centrala za splošno gramofonijo

„Gramofon“ A. Rasberger

LJUBLJANA, Miklošičeva cesta šte. 34

Palača Pokojninskega zavoda.

Telefon 33-83

TRGOVINA S PAPIRJEM NA VELIKO

GLAVNO ZASTOPSTVO
ZA DRAVSKO BANOVINO
IN SAMOPRODAJA
PAPIRNIH IZDELKOV
ŽDRUŽENIH PAPIRNIC
VEVČE, GORIČANE IN
MEDVODE D. D. V LJUBLJANI
IN SLADKOGORSKE
TVORNIČE LEPENKE
IN PAPIRJA, SLADKI
VRH, POŠTA ŠT. 112
PRI MARIBORU

KASTELIC IN DRUG

LJUBLJANA, Miklošičeva cesta št. 6

KLIŠEJE

vseh vrst po fotografijah ali risbah
izvršuje za vsakovrsten
tisk najsolidneje

KLIŠARNA · ST · DEU
LJUBLJANA · DALMATINOVA 13

VINOCET

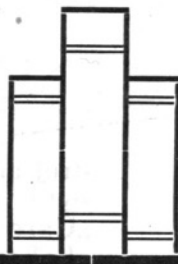
TOVARNA VINSKEGA
KISA, d. z. o. z. V LJUBLJANI

NUDI NAJFINEJŠI
IN NAJOKUSNEJŠI
NAMIZNI KIS
IZ PRISTNEGA
VINA - ZAHTEVAJTE
PONUDBO!

TEHNIČNO IN HIGIJENSKO
NAJMODERNEJŠE UREJENA
KISARNA V JUGOSLAVIJI

PISARNA:
LJUBLJANA, DUNAJSKA
CESTA 1/a/II - TELEF. 2389

SALDA-KONTE
STRACE - JOURNALE
ŠOLSKE ZVEZKE - MAPE
ODJEMALNE KNJIŽICE
RISALNE BLOKE
ITD.

NUDI PO IZREDNO UGODNIH CENAH

KNJIGOVEZNICA
K. T. D.

V LJUBLJANI
KOPITARJEVA ULICA 6
II. NADSTROPJE

Veleecenjeni!

Kakor smo naznanili že v reviji, bomo izdali na koncu novembra

ALMANAH za leto 1930.

Vseboval bo kratek pregled kulturnega življenja pri Slovencih v tekočem letu. Obenem pa bo skušal še tesneje navezati stike med založbo in javnostjo s tem, da bomo v njem poročali o delu in namenih založbe. Taki almanahi so pri drugih narodih že dolgo znani, medtem ko bo pri nas novost. Opremljen bo zelo okusno, delno ilustriran in vsebina izbrana.

Prepričani smo, da ga boste želeli tudi Vi imeti med drugimi publikacijami »Modre ptice«. Sporočamo Vam, da ga bomo poslali vsakemu naročniku

brezplačno,

ki nam bo poslal najkasneje do 12. novembra t. l. pet naslovov od onih ljudi, o katerih ve ali misli, da se morda zanimajo za lepo knjigo, pa sam nima prilike, da bi jih poizkusil pridobiti za naše naročnike.

Kdor nam bo torej poslal pet takih naslovov, ki jim bomo mi poslali prospekt na ogled (seveda mu mi ne bomo navedli, kdo nam je poslal njegov naslov), bo dobil almanah takoj ko bo izšel.

Odrežite.

Pošiljam Vam sledeče naslove, katerim lahko pošljete prospekt
Vaše založbe:

Ime in priimek	Natančen naslov	Poklic	Pošilja:
			Naslov:

Tiskarna

»Merkur«

Ljubljana, Gregorčičeva 23

Račun pošt. hran. 11933 Telefon 2552

se priporoča za tisk vseh trgovskih, obrtnih, industrijskih in uradnih tiskovin. — Tiska časopise, knjige, koledarje, pisemske glave, brošure, račune, posetnice, kuverte, plakate, letake, vabila, tabele in druge v tiskarsko stroko spadajoče tiskovine tudi v več barvah.

Lastna knjigoveznica

STOEUER

srednji pisalni stroj v elegantnem
črnem kovčku, se odlikuje s precizno
konstrukcijo in je opremljen z vsemi
prednostmi velikega pisarniškega
stroja

V ZALOGI PRI TVRDKI

LUDV. BARAGA

LJUBLJANA

ŠELENBURGOVA UL. 6